

Program hospodárskeho a sociálneho rozvoja obce na roky 2008 - 2015

OBEC TELGÁRT

Telgárt 2008

OBSAH

ÚVOD	3
AUDIT ZDROJOV	5
STRATÉGIA ROZVOJA OBCE	43
PRÍLOHY	89

Zadávatel: **Obec Telgárt**

Zhotoviteľ:

Prvá rozvojová regionálna a vidiecka agentúra, Brezno

v spolupráci s

Regionálnou rozvojovou agentúrou v Rožňave

© Autorský kolektív

Rok spracovania 2008

Dokument bol spracovaný s finančnou podporou
Banskobystrického samosprávneho kraja

ÚVOD

Vypracovanie Programu hospodárskeho a sociálneho rozvoja obce Telgárt vyplýva zo zákona NR SR č. 351/2004 (503/2001) Z. z. o podpore regionálneho rozvoja SR. Hlavnými cieľmi tejto podpory je zabezpečiť vyvážený hospodársky a sociálny rozvoj, odstrániť alebo zmierniť rozdiely v úrovni hospodárskeho a sociálneho rozvoja, zabrániť vzniku nových oblastí s nízkou ekonomickou výkonnosťou a životnou úrovňou obyvateľov a trvalo udržať hospodársky a sociálny rozvoj obcí a regiónov.

Tento program tiež rešpektuje zásady regionálnej politiky SR a Európskej únie.

Je to strednodobý programový dokument, ktorý obsahuje najmä:

- Analýzu hospodárskeho rozvoja, sociálneho rozvoja, rozvoja kultúry obce, hlavné smery jej vývoja, ustanovenie cieľov a prvoradých potrieb,
- Stratégiu rozvoja, víziu, úlohy a prvoradé potreby v rozvoji hospodárstva a podnikateľského prostredia, ľudských zdrojov, výskumu a vývoja, medzištátnej, cezhraničnej a medziregionálnej spolupráce, cestovného ruchu, sociálnej infraštruktúry, technickej infraštruktúry, verejných prác, kultúry, občianskej vybavenosti a služieb, životného prostredia, efektívneho využívania prírodných zdrojov.
- Návrh finančného a administratívneho zabezpečenia.

Na základe daného programu obec Telgárt vykonáva činnosti s cieľom všestranného rozvoja svojho územia a uspokojovania potrieb svojich obyvateľov. Pri uchádzaní sa o finančnú podporu na spomínaný regionálny rozvoj z fondov Európskej únie a štátnych fondov je tento program základným strategickým dokumentom.

Metodológia spracovania dokumentu

Strategické plánovanie je metóda riadenia používaná na koordináciu jednotlivých činností, ktoré súvisia s plánovaním, realizáciou a vyhodnocovaním aktivít. Proces strategického plánovania predstavuje súbor nadväzujúcich činností, ktoré sú riadené tak, aby

viedli k naplneniu vopred stanovených a hierarchicky usporiadaných cieľov. Začína sa mapovaním územia, následnou analýzou, pokračuje definovaním cieľov, realizáciou projektov a končí sa hodnotením. Táto postupnosť krokov sa cyklicky opakuje.

To znamená, že vhodné použitie princípov strategického plánovania predstavuje optimálny nástroj na vypracovanie a realizáciu účinného programu rozvoja obce, ktorý je súčasťou takej regionálnej politiky, ktorá aj v podmienkach EÚ vie byť konkurencieschopná.

Pri spracovaní strategického programu boli rešpektované zásady regionálnej politiky vlády Slovenskej republiky a princípy regionálnej politiky Európskej únie zakotvené najmä v nariadení Rady (ES) č. 1266/1999 – nariadenie o štrukturálnych fondoch. Vypracovaný dokument rešpektuje Národný strategický referenčný rámec SR na roky 2007 – 2013, a Program rozvoja vidieka, ktoré sú programovacími dokumentmi na čerpanie finančných zdrojov z fondov EÚ.

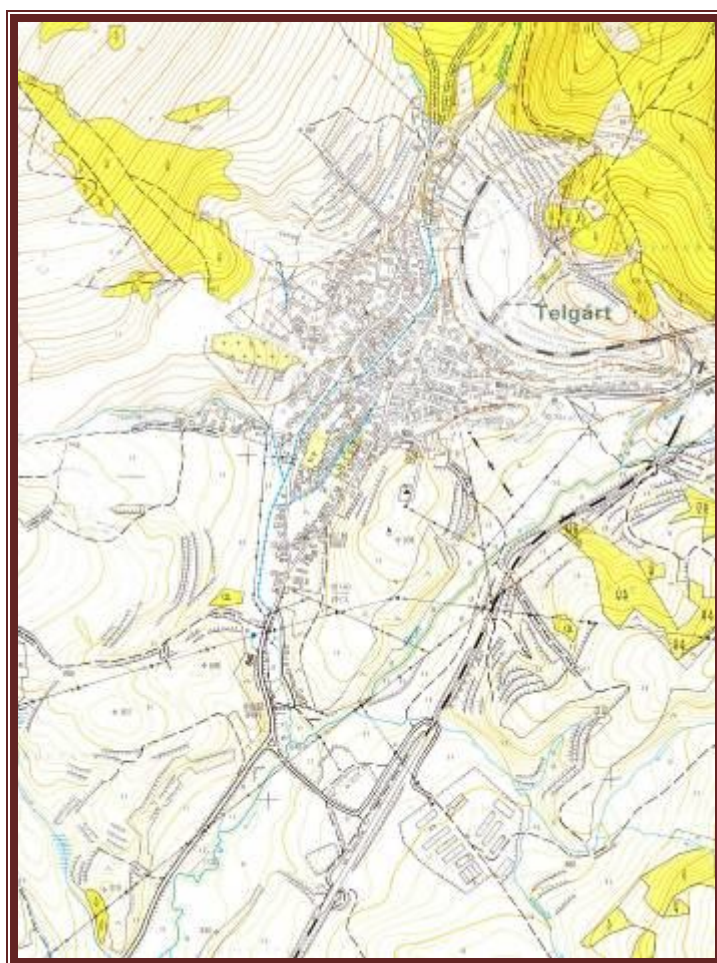
Štruktúru programu hospodárskeho a sociálneho rozvoja tvorí audit, analytická, strategická a implementačná časť.

V roku 2005 bol spracovaný Program hospodárskeho a sociálneho rozvoja Mikroregiónu Horehron na roky 2007-2013 s výhľadom do roku 2015, v ktorom boli čiastočne spracované aj analýzy a rozvojové zámery obce Telgárt.

Program hospodárskeho a sociálneho rozvoja obce Telgárt na roky 2008 - 2015

AUDIT ZDROJOV ÚZEMIA

OBSAH

1.	ZÁKLADNÁ CHARAKTERISTIKA OBCE.....	7
1.1.	GEOGRAFICKÁ POLOHA OBCE.....	7
1.2.	HISTÓRIA OBCE A OSÍDLENIE	9
1.3.	SYMBOLY OBCE	10
2.	PRÍRODNÉ ZDROJE A PODMIENKY.....	11
2.1.	KRAJINA A PRÍRODA.....	11
2.2.	STAV KVALITY ZLOŽIEK ŽIVOTNÉHO PROSTREDIA.....	13
2.3.	GEOLOGICKÉ PODMIENKY.....	15
2.4.	KLIMATICKÉ PODMIENKY	15
2.5.	ODPADY.....	17
2.6.	HOSPODÁRSKE VYUŽITIE PÔDY	18
3.	KULTÚRNE A HISTORICKÉ ZDROJE.....	19
3.1.	HISTORICKÉ ZDROJE.....	19
3.2.	KULTÚRA OBCE.....	21
4.	ĽUDSKÉ ZDROJE - DEMOGRAFIA.....	24
5.	MATERIÁLNE ZDROJE.....	28
5.1.	BÝVANIE A BYTOVÝ FOND	28
5.2.	TECHNICKÁ INFRAŠTRUKTÚRA	29
5.3.	OBČIANSKA A SOCIÁLNA INFRAŠTRUKTÚRA.....	32
5.3.1.	Školstvo a vzdelávanie.....	32
5.3.2.	Sociálne služby a zdravotníctvo	33
5.3.3.	Administratíva a verejná správa.....	33
5.3.4.	Infraštruktúra voľného času, spoločenské zariadenia.....	34
6.	EKONOMICKÉ VYUŽITIE ZDROJOV	36
6.1.	PRIMÁRNY SEKTOR, PRVOVÝROBA.....	36
6.2.	SEKUNDÁRNY SEKTOR	37
6.3.	TERCIÁRNY SEKTOR, SLUŽBY.....	37
6.3.1.	Služby obyvateľstvu.....	37
6.3.2.	Cestovný ruch	37
6.4.	TRH PRÁCE	38
6.4.1.	Zamestnanosť.....	38
6.4.2.	Nezamestnanosť.....	40

1. ZÁKLADNÁ CHARAKTERISTIKA OBCE

1.1. Geografická poloha obce

Obec Telgárt leží vo východnej časti Horehronskej kotliny na južnom úpätí Nízkych Tatier a rieka Hron oddeľuje toto územie od Slovenského Rudohoria. Nadmorská výška stredu obce je 886 m n. m..

Obec leží v okrese Brezno v Banskobystrickom samosprávnom kraji. Kataster obce Telgárt susedí na západe s obcou Šumiac (okres Brezno, BBSK), na juhu s obcou Muránska Zdychava (okres Revúca, BBSK), na východe s obcami Rejdová a Dobšiná (okres Rožňava, KSK) a na severe s obcami Vernár, Vikartovce a Liptovská Teplička (okres Poprad, PSK).

Najbližšie mestá sú Poprad, vzdialený od obce 30 km, Revúca – 30 km, Brezno – 48 km, Dobšiná – 29 km a Rožňava – 54 km.

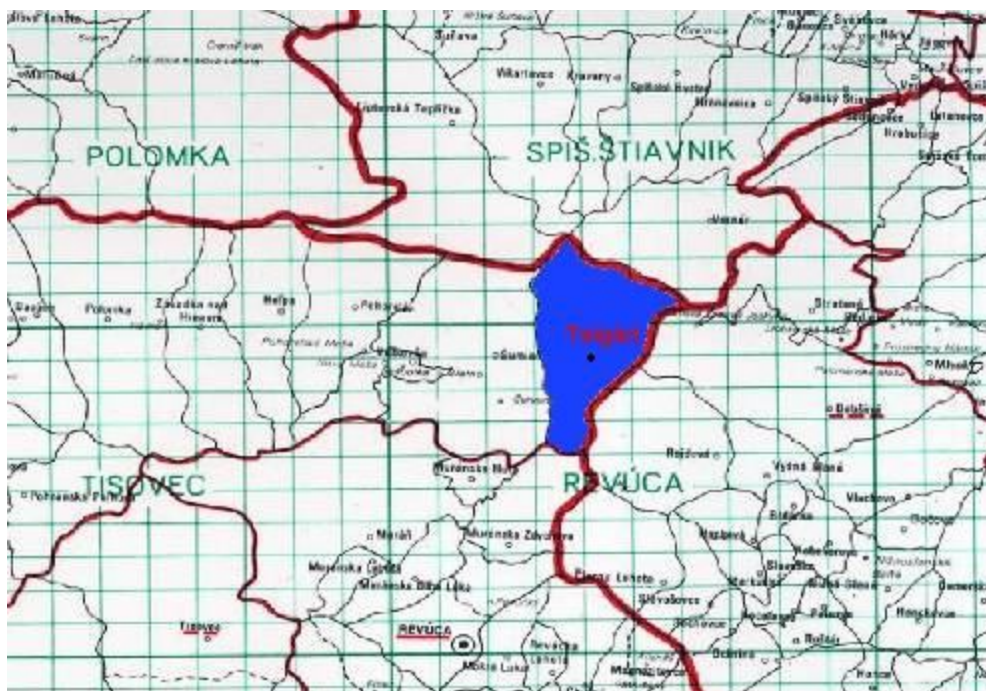
Mapa 1: Poloha obce v SR

Obec Telgárt patrí do mikroregiónu Horehron a je členom Združenia pre rozvoj turizmu Dobšinskej doliny.

Mapa 2: Kataster obce a susediace katastre

Hranica katastrálneho územia obce Telgárt vedie:

- na západe s obcou Šumiac pod Kráľovou hoľou (1946 m n. m.), z východnej strany na Čelo Kráľovej hole (1852,6 m n. m.), potom ide južne na vrch Kráľova skala, Črchľa, Kút, Rovné (903 m n. m.) pretína štátnu cestu I/66 na úseku 820 kilometrov, v meandroch vedie pozdĺž rieky Hron, potom pretína železničnú trať a vedie ďalej pod Dlhý vrch, Maguru (1070 m n. m.) a končí na vrchu Župková Magura (1246 m n. m.).
- Tu začína hranica s Muránskou Zdychavou, ktorá vedie na vrch Martina (1280,2 m n. m.) a ku vrchu Kyprov (1390,7 m n. m.).
- Hranica s obcou Rejdová je už na vrchu Kyprov (1390,7 m n. m.) po kóte 1358 m n. m., Pod Balkovou (1394 m n. m.) na vrch Prichybka (1219,2 m n. m., 1216 m n. m.), na vrch Za Homoľou 1234 m n. m., kótou 1257, 1264, 1293 m n. m. na vrch Trsteník (1390,2 m n. m.).
- Pod Trsteníkom (1330 m n. m.) začína hranica s mestom Dobšiná. Hranica s mestom Dobšiná vedie po kótach 1282, 1230 m n. m. k prameňu Spišského potoka. Hranica prechádza striedavo ľavou a pravou stranou Spišského potoka až k ústiu do rieky Hnilec.
- Hranica s obcou Vernár je od ústia Spišského potoka s riekou Hnilec, pokračuje pri štátnej ceste I/67 za Ostrou skalou k mostu a potom prechádza už tokom rieky Hnilec až

k prameňu. Tu je malá hranica s obcou Vikartovce a ďalej nadväzuje na kataster obce Liptovská Teplička stúpaním pod Kráľovu hoľu, kde začína už hranica s obcou Šumiac.

Mapa 3: Dopravné napojenie obce

1.2. História obce a osídlenie

Obec Telgárt vznikla v prvej polovici 14. storočia pri prameni Hnilca, na ceste spájajúcej Gemer a Spiš. Prvá písomná zmienka o obci Telgárt sa našla v Jágerskej kapitule a je z roku 1326, kde sa hovorí, že usadlosť založil Šoltýs Mikuláš, syn Ladislava Kuna zo Spiša. Počas panstva Istvána Koháryho prijali obyvatelia Telgártu grécko-katolícke vierovyznanie a v roku 1784 dal František Koháry postaviť v obci kostol. Pôvodná osada bola známa pod menom Tiergarten, čo v preklade znamená obora, alebo poľovnícky revír, pretože už od roku 1288 zalesnené územie rozprestierajúce sa od Muráňa na východ bolo rezervované ako poľovnícky revír uhorských kráľov. Často ho so svojou družinou v 15. storočí navštevoval kráľ Matej Korvín, o čom svedčia mnohé legendy spojené s Telgártom a Kráľovou hoľou. Starý Telgárt nebol založený na mieste dnešnej obce, ale 5 km na východ, čo dokazujú aj chotárne názvy napr. „starý cintorín“, „starý hostinec“ a ďalšie. Kedy a prečo zanikla, alebo bola stará osada opustená nevieme presne určiť, ale predpokladá sa, že to mohlo byť v dôsledku nejakej živelnnej pohromy, alebo útoku. Bývalí obyvatelia začali potom budovať nové usadlosti v priestore dnešnej obce pri sútoku riek Zubrovica a Hron. V 14. a 15.

storočí prešla obcou banícka, poľnohospodárska a valašská kolonizácia a podľa daňových a urbárskych záznamov obec už patrila pod muránske panstvo, neskoršie do Gemersko-malohontskej župy.

Obyvatelia Telgártu sa zaoberali chovom oviec, dobytká, drevovýrobou a povozníctvom. Rozvojom železiarskeho priemyslu na Horehronskom Gemeri rodinami Koháriovcov a pozdejšie Coburgovcov v 18. a 19. storočí zmenil aj život v Telgárte, obyvatelia si našli viac pracovných príležitostí. Počas panstva Istvana Koháryho obec prijala gréckokatolícke vierovyznanie a v roku 1784 prispel František Koháry na stavbu nového kostola.

V rokoch 1921 až 1934 sa vykonávali prípravné práce a budovanie železnice smerom na Margecany, v obci v tom čase žilo okolo 5 000 obyvateľov (z toho 3 200 robotníkov a technikov z celého Československa). V tomto období bol do obce zavedený elektrický prúd a telegraf, bol postavený obecný vodovod, vybudovali sa obecné cesty a začalo sa so stavbou školy. Veľmi čulo sa začal rozvíjať aj šport (najmä futbal a lyžovanie) a kultúra (knižnica, spolk Matice slovenskej, Národopisný spolok).

V druhej svetovej vojne počas Slovenského národného povstania sa pri Telgárte odohrali najväčšie a najúpornejšie boje medzi Nemcami a Slovenskou armádou spolu s partizánmi. Pri týchto bojoch bola dňa 5. 9. 1944 obec vypálená, zorelo 263 domov, a jej obnova bola uskutočnená až v 50-tych rokoch. Telgárt bol oslobodený 27. 1. 1945 rumunskou armádou.

1.3.Symoly obce

Pečať obce – podkladom pre obecnú pečať sa stal odtlačok typária obce Telgárt z roku 1742, ktoré je uložené v Altenburgerovej zbierke pečatí Maďarského krajinského archívu v Budapešti pod názvom SIGILUM TIRGARDENSE 1742 (pečať Telgártu 1742).

Erb obce – znázorňuje Svätú trojicu. Vznikol v roku 1998 ako hovoriaci symbol, podľa pečate. V modrom štíte na strieborných, zo spodného okraja vyrastajúcich oblakoch, stojaci Kristus s vysokým zlatým krížom v pravici, vedľa neho strieborný, zlatým trojuhlým lemom nimbovaný Boh Otec so zdvihnutou pravitou a v strede hlavy štítu strieborná vzlietajúca holubica Duch Svätý.

Obecná vlajka – pozostáva z troch pozdĺžnych pruhov vo farbách žltej (v pomere 3/8), bielej (v pomere 2/8) a v modrej (v pomere 3/8). Ukončená je tromi cípmi z dvoma zástrihmi. Používa sa od roku 1988.

2. PRÍRODNÉ ZDROJE A PODMIENKY

2.1. Krajina a príroda

Krása okolitej prírody je jedinečná, o čom svedčí aj to, že v chotári Telgártu sa nachádzajú tri národné parky. **Nízkotatranský národný park (NAPANT)**, **Muránska planina** a **Slovenský raj**. V rámci týchto parkov sa na chránené územia v katastri obce vzťahujú stupne ochrany prírody I. až V.

Do ochranného pásma NAPANT patríA:

Martalúзка rezervácia – V. stupeň ochrany

Meandre Hrona – prírodná rezervácia IV. stupeň ochrany

Chránený areál **Brezinky**

Do ochranného pásma Slovenský raj patríA:

Hnilecká jelšina – národná prírodná rezervácia V. stupeň ochrany

V Telgártskom chotári pramení rieka **Hron**, pri jej prameni je prístrešok pre oddych.

V Martalúzkej štátnej prírodnej rezervácii pramení rieka Hnilec, nachádza sa tam jaskyňa Homola a Stratený potok.

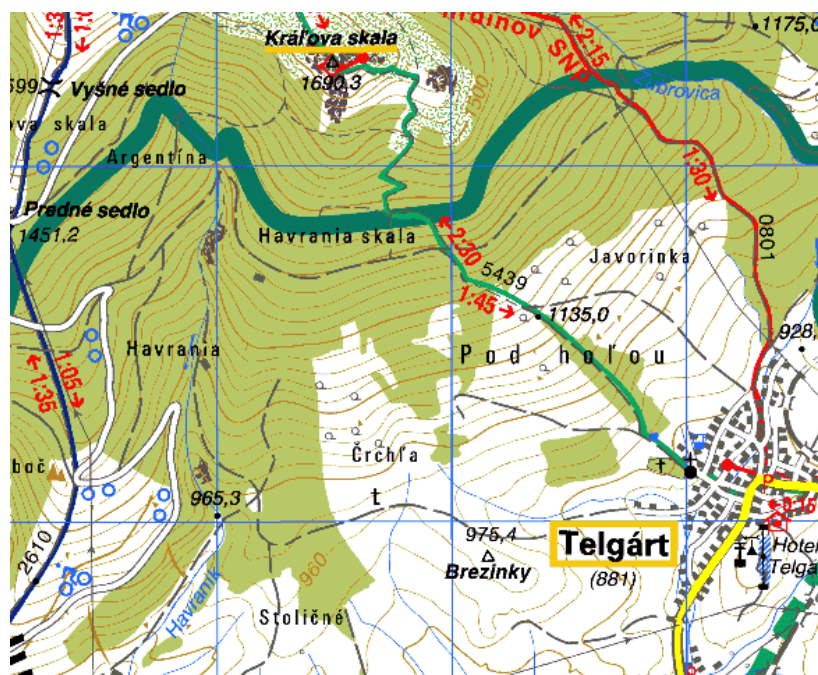
Katastre obcí mikroregiónu Horehron tvoria širšiu pramennú oblasť rieky Hron, čo radí túto oblasť z hľadiska ochrany životného a najmä prírodného prostredia k územiám hodným najvyššej štátnej ochrany.

Rieka Hron je druhou najdlhšou slovenskou riekou (298 km). Pramení na východnom úpätí Kráľovej hole (1984 m n. m.), pod sedlom Besník (880 m n. m.). západne pri obci Telgárt sa tvoria meandre. Štátna prírodná rezervácia Meandre Hrona bola vyhlásená s cieľom ochrany geomorfologických foriem toku a lúčnych rašelinových fytocenóz. V oblasti Červenej skaly už tečie Hron pozvoľne a tvorí prirodzenú hranicu medzi Nízkymi Tatrami a Veporskými vrchmi – Muránskou planinou.

V katastri obce pramení aj rieka Hnilec na východnom svahu masívu Kráľovej hole. Hnilec preteká Slovenským rajom a Slovenským Rudohorím (Volovskými vrchmi), do Hornádu sa vlieva pri Margecanoch. Na svojom hornom toku má Hnilec ráz horskej bystriny, ktorá sa prediera malebným údolím na rozhraní Slovenského raja a Slovenského Rudohoria. Na svojom hornom toku nad obcou Stratená rieka Hnilec vytvára tiesňavu Stratenský kaňon. Stratenská dolina je krajinársky veľmi atraktívna – po celej dĺžke ju lemujú skalné zrázy okolitých vrchov, ležia v nej dve národné prírodné rezervácie – NPR Hnilecká jelšina a NPR Stratená, svetoznáma Dobšinská ľadová jaskyňa a verejnosti neprístupná Stratenská jaskyňa.

V katastri obce Telgárt sa nachádzajú dva pramene zemitej a sadrovcovej kyselky.

Mapa 4: napojenie obce na turistickú infraštruktúru

Kataster obce má bohatý potenciál lesov. Lesy majú dostatok drevnej hmoty, v rudohorskej oblasti prevládajú lesy zmiešané - bukové, dubové. V nízkotatranskej oblasti prevládajú ihličnaté lesy, smrekovo – jedľového charakteru. Vzácnu drevinou v oblasti Nízkych Tatier je limba, ktorá ako nenáročná drevina rastie v eróziu narušených vyšších polohách.

Pre špecifické záľuby, ako poľovníctvo, rybárstvo a hubárstvo sú tu veľmi dobré podmienky. V okolitých lesoch je množstvo lesných plodov (húb, čučoriedok, malín...).

Fauna

Lesy sú bohaté na výskyt rôznych druhov živočíchov ako sú:

dravce - orol skalný, myšiak hôrny, jastrab veľký, jastrab krahulec, sova dlhochvostá, výr skalný, sova obyčajná, plamienka driemavá, kuvičok vrabčí

kurovité – tetrov hlucháň, tetrov holniak, jariabok hôrny, jarabica poľná, prepelica obyčajná

šelmy - medveď hnedý, vlk dravý, rys ostrovid, mačka divá, jazvec lesný, liška obyčajná, kuna lesná, kuna skalná, hranostaj obyčajný, lasica obyčajná, tchor

úžitková zver - jelenia, srnčia, diviacia, zajace.

Flóra

Oblasť obce Telgárt je bohatá na flóru. Z chránených rastlín je charakteristický Horec, Prvosienka holá, Zvonček maličký, Poniklec slovenský, Rosička okrúhlolistá, Medvedica lekárska, Žltohlav európsky, Astra alpínska a iné. Pohoria katastra obce sú bohaté na lesné plody – čučoriedky, brusnice, černice, lesné jahody. V lesoch rastie množstvo rôznych druhov húb.

2.2. Stav kvality zložiek životného prostredia

Čistota vodných tokov, vrátane horného toku Hrona je v tejto oblasti na vysokej úrovni, o čom svedčí aj prítomnosť pstruhovitých rýb v tejto rieke a jej prítokoch. Niet tu väčšieho znečisťovateľa vodných tokov ani ovzdušia. Región však nemá vyriešené otázky starých ekologických záťaží, ako aj otázky odpadového hospodárstva, vrátane separovaného zberu odpadov.

Životné prostredie katastra obce Telgárt nie je narušené väčšími antropogénnymi činiteľmi.

Hluk

Zaťaženosť prostredia hlukom v obci Telgárt je malá až stredná, a to hlavne z cestnej dopravy, keďže obec Telgárt nemá priemyselné prevádzky. Cez obec prechádza cesta I/66, ktorá je hlavným ťahom v smere Banská Bystrica - Brezno – Pusté Pole a pripája sa na cestu I/67 Rožňava – Dobšiná – Poprad.

Podzemné a povrchové vody

Znečistenie povrchových vôd v katastrálnom území obce Telgárt je malé. Obec má vybudovanú I. etapu kanalizácie a čističku odpadových vôd. Na túto kanalizáciu je napojená cca 1/3 obce. Ďalšia časť obce bude pripojená novou vetvou na súčasnú kanalizáciu a ČOV v najbližších rokoch. Časť obce smerom od Pustého poľa spolu so

Športovo rekreačným areálom, ktorý je v súčasnosti vo výstavbe bude odkanalizovaná novou kanalizáciou s novou ČOV. Vybudovanie novej ČOV je z dôvodu výškových pomerov spádu odpadovej vody.

Dobudovanie kanalizácie a ČOV v ochrannom pásme NAPANT je potrebné z dôvodu čistenia odpadových vôd a zabránenia ich vytekania do recipientu.

Ovzdušie

Znečistenie ovzdušia v katastrálnom území obce Telgárt je malé. Podľa indexu znečistenia ovzdušia IZO do 0,9. Lokálne je ovzdušie znečistené imisiami a emisiami, ktoré vznikajú pri spaľovaní tuhého paliva v intraviláne obce. Obec zatiaľ nevyužíva žiadne obnoviteľné zdroje energie.

Pôda

V súvislosti s hospodárením na pôde sú stresovým faktorom poľnohospodárske meliorácie a rekultivácie, ktoré boli vybudované na pôde v 70. a 80. rokoch 20. storočia. Ich realizáciou došlo na mnohých miestach k zmene pôvodných rastlinných spoločenstiev. Ďalším negatívnym javom je zvyšovanie erózie pôdy pôsobením približovacích lesných mechanizmov. Pôdny kryt je narušovaný a poškodzovaný približovaním drevnej hmoty po lesných cestách a zväžniciach.

Vegetácia

Narušenie vegetácie sa prejavuje hlavne v lesných porastoch, keďže tie sú v krajine prevládajúcim prvkom. Ako nepriaznivý činiteľ tu okrem imisií pôsobí aj podkôrny hmyz.

2.3. Geologické podmienky

V katastrálnom území obce Telgárt sa nenachádzajú žiadne významné ložiská nerastných surovín a drahých kovov.

2.4. Klimatické podmienky

Územie, na ktorom leží obec Telgárt patrí do mierne teplej a mierne vlhkej klimatickej oblasti s chladnou zimou, ktorá siaha do nadmorskej výšky približne 800 m. Jej základnou charakteristikou je viac ako 50 letných dní v roku a priemerná júlová teplota nad 16 °C. Ročná amplitúda teploty vzduchu, ktorou sa určuje veľkosť termickej kontinentality, dosahuje 21,5 až 23,3 °C.

Teplotné pomery

Najteplejším mesiacom roka je júl, ktorého priemerná teplota je v polohách na rozhraní nížiny a nízkej vysočiny 19 až 20 °C, a najchladnejší január s mesačným priemerom – 4 °C, pričom priemerná ročná teplota dosahuje 8,5 °C.

Tab. 1: Priemerné mesačné a ročné teploty vzduchu (°C)

Mesiac	I.	II.	III.	IV.	V.	VI.	VII.	VIII.	IX.	X.	XI.	XII.	Rok
Región	-4,0	-1,4	3,0	9,0	14,1	17,4	18,9	18,1	14,1	8,5	3,5	-1,4	8,3

Vlhkosť vzduchu

Relatívna vlhkosť vzduchu má v podstate opačný ročný chod ako teplota vzduchu. Najvyššie hodnoty sú v zimných mesiacoch s maximom v decembri, najnižšie v teplej ročnej dobe s minimom v apríli a máji. V týchto mesiacoch vetry z vyšších zemepisných šírok prinášajú pôvodom chladný vzduch s malou absolútnou vlhkosťou, ktorý sa zostupom cez Slovenské rudohorie len vysušuje. Za extrémnych situácií dosahujú minimálne hodnoty relatívnej vlhkosti 20 % až 15 %.

Pôdna vlhkosť, ktorá patrí medzi najdôležitejšie ekologické činitele, má v priebehu vegetačného obdobia klesajúcu tendenciu hodnôt, a to aj napriek tomu, že uprostred leta vlhkosť pôdy prechodne zvyšujú výdatnejšie dažde. Podieľa sa na tom tak stúpajúca teplota, ako aj zvýšená transpiračná spotreba vegetácie.

Snehové pomery

Snehový režim, číselne vyjadrený počtom dní so snehovou pokrývkou, jej výškou a kalendárnym trvaním, je úzko viazaný na priebeh teplôt a zrážok v zimnom období. V nižších polohách sa objavuje snehová pokrývka priemerne v tretej dekáde novembra a trvá do polovice marca. Jej priemerná výška sa pohybuje od 10 cm, vo februári do 50 cm pri priemernom maxime cca 100 cm uprostred zimy.

Tab. 2: Priemerné mesačné a ročné úhrny zrážok v mm

Mesiac	I.	II.	III.	IV.	V.	VI.	VII.	VIII.	IX.	X.	XI.	XII.	Rok
Región	31	32	35	44	75	95	83	73	53	46	57	45	669

Oblačnosť a slnečný svit

Ročný priebeh oblačnosti má klesajúci trend od januára do septembra, ktorý sa tiež vyznačuje najväčším počtom jasných dní. Veľký nárast oblačnosti a zamračených dní od tohto mesiaca po najoblačnejší mesiac december s najmenším počtom jasných dní súvisí s výskytom hmiel.

Ročná suma slnečného svitu na skúmanom území sa pohybuje v rozmedzí od 1700 do 1760 hodín, vo vegetačnom období približne 1250 hodín.

Veterné pomery

Kataster obce Telgárt patrí do oblasti s dominantne prevládajúcim severným prúdením. Druhým najčastejším smerom vetra je západojužný, ktorého početnosť na úkor severného stúpa hlavne v zimných mesiacoch.

V kotlinových polohách Slovenského rudohoria a úzkych dolinách s menším zastúpením severného smeru vetra sa vyskytuje veľké percento prípadov bezvetria, čo svedčí o častej stagnácii vzduchu v prízemnej vrstve vzduchu.

Tab. 3: Početnosť smerov vetra v %

Smer	N	NE	E	SE	S	SW	W	NW	Calm
Región	25	11	2	10	6	9	2	5	30

2.5.Odpady

V rokoch 1998 až 2001 bola realizovaná sanácia skládky tuhého komunálneho odpadu z vlastných prostriedkov obce. V roku 2000 obec získala z Fondu životného prostredia na túto akciu 1,78 milióna korún. Sanačné práce boli zrealizované v rokoch 2000 a 2001 v objeme 45 % prostredníctvom Drobnej prevádzkarne a sezónnych pracovníkov .

V obci vznikajú predovšetkým komunálne odpady, ktoré sú produkované obyvateľmi obce. Sú tvorené domovým odpadom a odpadom podobným domovému, uličným smetím, odpadom zo zelene. Zber komunálneho odpadu je realizovaný do zberných nádob (KUKA). Odvoz komunálneho odpadu zabezpečuje drobná prevádzkareň obce Telgárt vlastným zberným autom na centrálnu skládku odpadov v Štítniku.

Na území obce Telgárt je v súčasnosti realizovaný separovaný zber odpadov na sklo, plasty (len PET fľaše) a elektronický odpad. Odvoz triedeného odpadu – skla a plastov zmluvne zabezpečuje firma **A.S.A.**.

Okrem zberu tuhého komunálneho odpadu, plastov, skla a elektronického odpadu sa pripravuje projekt separovaného zberu odpadov formou Zberného dvora:

- papiera a tetrapaku
- biologicky rozložiteľného odpadu
- pneumatík, elektronického odpadu a stavebnej suti
- nebezpečného odpadu a problémového odpadu

2.6. Hospodárske využitie pôdy

Orná pôda má vzhľadom na charakter reliéfu menšie plošné zastúpenie. Územie obce Telgárt patrí do krmovinárskej výrobnjej oblasti. Toto územie sa vyznačuje tým, že sa nachádza v podhorských oblastiach. Pôdy v tejto oblasti sú podzolové a kambizeme, reliéf je členitý a svahovitý. Väčšia časť územia je zalesnená

Tab. 4: Štruktúra pôdneho fondu

Využitie pôdneho fondu	Výmera (ha)	Percentuálny podiel (%)
Poľnohospodárska pôda:	1 896	33,9
Orná pôda	51	0,9
Záhrady a ovocné sady	90	1,6
Trvalé trávne porasty	1 755	31,4
Nepoľnohospodárska pôda:	3 701	66,1
Vodné plochy	8	0,14
Lesné pozemky	3 657	65,3
Zastavané plochy	34	0,62
Ostatné plochy	2	0,04
Spolu	5 597	100

Celková výmera pôdy v obci Telgárt predstavuje 5597 ha. Poľnohospodárska pôda, zaberá 1896 ha z celkovej výmery a tvoria ju prevažne trvalé trávnaté porasty (1755 ha), ďalšiu časť tvorí orná pôda a záhrady. Orná pôda je piesočnatá, vápenitá, niekde aj štrkovitá a hlinitá. Je dosť úrodná, úroda by však bola väčšia, keby boli väčšie zrážky. Stav ornej pôdy každoročne klesá na úkor trvalých trávnych porastov, ktoré sa neobrábajú (v súčasnosti zaberá orná pôda 51 ha). Nepoľnohospodárska pôda zaberá 3701 ha, pričom najväčšiu časť 65,3 % zaberajú lesné pozemky (3657 ha).

Lesy

V obci je bohatý potenciál lesov, ktoré sa dostatočne nevyužívajú pre nedostatok spracovateľských kapacít.

Región je ideálny na obhospodarovanie lesov. Lesy majú dostatok drevnej hmoty. Väčšinou prevládajú ihličnaté lesy porastené smrekom s borovicou, v nižších polohách sú to lesy listnaté - bukové, jaseňovo jelšové a javorové lesy.

Lesy sú čiastočne v podielovom vlastníctve V obci je založená Lesná a pozemková spoločnosť vlastníkov lesov Telgárt (urbár). Časť lesov je štátna v správe Lesy SR, š.p. Banská Bystrica (Beňuš).

3. KULTÚRNE A HISTORICKÉ ZDROJE

3.1. *Historické zdroje*

Najvýznamnejšou kultúrno-historickou pamiatkou v obci je Gréckokatolícky farský chrám Najsvätejšej trojice z roku 1784. Interiér kostola je charakteristický maľovaným dreveným ikonostasom. Najvýznamnejšie hnutelné kultúrne pamiatky kostola sú kantorská lavica a kazateľnica, ktoré sú národnou kultúrnou pamiatkou.

Na cintoríne sa nachádza kaplnka zasvätená Blahoslavenej Márii Egypťskej.

Pamätníky

Členovia Miestnej organizácie SLUB-u 16. decembra 1951 odhalili na budove MNV (terajší Obecný úrad) pamätnú tabuľu účastníkom boja proti fašizmu a Slovenského národného povstania.

Pamätník na pamiatku vypálenia obce a padlým v SNP slávnostne odhalili na 10. výročie SNP 29. augusta 1954. na kvádrovom podstavci je súsošie z pieskovca od Jána Hučku a architekta Františka Faulhammera. Znárodňuje vojaka a matku s dieťaťom (návrat vojaka z bojov k svojej rodine).

Na miestnom cintoríne bol odhalený 9. septembra 1956 spoločný náhrobok s textovou tabuľou pre 105 osôb padlých v povstaní a pri oslobodzovaní obce.

V roku 1972 sa uvažovalo s výstavbou Pamätníka SNP na priesmyku Besník.

V obci sa nachádzajú významné technické pamiatky – tunel Kornela Stodolu (tzv. Telgártska sľučka), Besnícky tunel, Chmarošský viadukt, Telgártsky viadukt a Metrologická stanica. Tieto technické pamiatky zaraďujú obec do Železnej cesty.

Významné osobnosti v obci

Obec Telgárt sa stala kolískou ľudí, ktorí významnou mierou a celoživotným dielom vstúpili nielen do histórie obce a národa, ale stali sa známymi aj za hranicami nášho štátu.

Pavol Spišák sa narodil 28. júna 1901 v Telgárte. Jeho otec Ján Spišák bol horárom u bulharského cára. Ako šesťročný začal navštevovať základnú školu v Telgárte, kde vychodil šesť tried. Práve v tomto období sa stal sirotou. Vďaka finančnej podpore cára mohol ukončiť slovensko–bulharské gymnázium v Kláštore pod Znievom. V rokoch 1918 – 1919 študoval v Prešove preparandium – Gréckokatolícky učiteľský ústav. Vo svojich štúdiách, predovšetkým filozofických vied pokračoval v Sofii, Plovdive, Adrinople, Carihrade, Jeruzaleme, Ríme, Paríži. Ešte ako študent pochodil celú Európu, severnú časť Afriky a časť malej Ázie. V roku 1927 ukončil teologickú fakultu. Pôsobil na viacerých farnostiach v prešovskom biskupstve – Vernár, Torysky. V roku 1968 sa vrátil do rodnej obce Telgárt, kde mu po roku 1968 nebolo umožnené vykonávať kňazskú činnosť. Zomrel 15. marca 1975 v Telgárte. Otec Pavol Spišák preložil diela: Eucharistická pobožnosť, prvé a druhé vydanie modlitebnej knihy „Chváľme Boha“, ktorá vyšla tlačou v roku 1940 v Prešove, čím predstihla dobu o niekoľko desaťročí. Napísal aj niekoľko básní, z ktorých najznámejšiu venoval svojim rodákom s názvom „Pod Kráľovou hoľou“.

Prof. Ing. Martin Jambrich, DrSc., sa narodil 18. novembra 1927 v Telgárte. V rokoch 1943 – 49 pracoval vo firme Baťa vo Svite. V roku 1953 ukončil štúdium na Chemickotechnologickej fakulte SVŠT v Bratislave, kde aj prednášal. Od roku 1957 pracoval vo Výskumnom ústave chemických vlákien vo Svite a od roku 1960 – 1974 bol riaditeľom. Od roku 1974 bol technický riaditeľ na GR Slovchémia. Dosiahol významné výsledky v riešení a realizácii nových typov chemických vlákien a v rozpracovaní teórie mechanizmov tvorby a deformácie chemických vlákien z hľadiska molekulovej a morfolologickej štruktúry. Je spoluautorom publikácie Polypropilén, Fyzika vlákien a je autorom 63 odborných prác, vysokoškolských učebných textov a 8 patentovaných vynálezov.

Michal Spišiak sa narodil 30. Januára 1936 v Telgárte. Od roku 1961 žije v Košiciach. Vydal niekoľko kníh ako napríklad zbierky básní Vyznanie, Kytica kvetov z lásky, Zo

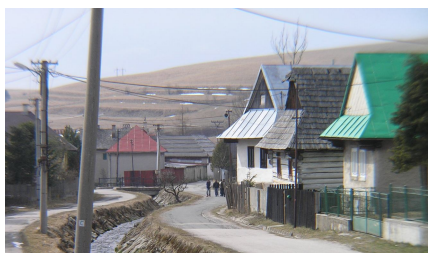

zápisníka a prózy Smrť prišla v bielom, Čarodejka. Za svoju literárnu činnosť bol 25. 11. 2003 prijatý za člena spolku slovenských spisovateľov.

V oblasti kultúry významné úspechy dosiahol Ján Ambróz, ktorý sa narodil 25. Augusta 1948 v Telgárte. Je spevákom ľudových piesní z Telgártu a Horehronia a v súčasnosti patrí medzi najobľúbenejších sólistov v oblasti hudobného folklóru na Slovensku. Medzi jeho najznámejšie nahrávky patria – Hore tým Telgártom, Na Telgárte hrajú, Od Telgártu vietor pofukuje, Výber piesní, Na Kráľovej holi, Horehronské pesničky.

Zakladateľ folklórneho súboru Telgárt Ondrej Laurinc sa narodil 26. Januára 1927. V obci pôsobil ako vedúci poštového úradu. Neskôr po ukončení Pedagogickej fakulty bol učiteľom, zástupcom riaditeľa a nakoniec riaditeľom ZŠ v Telgárte. V súčasnosti žije v Čechách. Napísal niekoľko básní a piesní, z ktorých najznámejšia je pieseň z rokov 1964-1966 Dedinka ty moja rodná, ktorú v roku 1998 upravil a dal jej názov Kantáta o Telgárte.

3.2. Kultúra obce

V obci Telgárt, ako aj v celom Horehroní sú zachované tradičné drevené rodinné domy s drevenou šindľovou strechou. V roku 1944 bola obec Telgárt vypálená a vtedy zhorelo 263 domov. V nasledujúcich rokoch prebiehala organizovaná výstavba. V roku 1950 bolo

v obci 52 % drevených domov, z ktorých sa dodnes zachovalo len niekoľko.

Obec si dodnes zachováva staré zvyky a obyčaje, ľudový kroj je používaný dodnes. Je rázovitý, strohý, prispôbený horským podmienkam. Živá ľudová kultúra zakomponovaná do svojho prirodzeného prostredia pretrvala v Telgárte celé stáročia.

V roku 1957 vznikol Folklórny súbor Telgárt, ktorý založili traja mladí chlapci Štefan Mekel, Pavol Knižka a Matej Vrbiar. V roku 1961 bol obnovený spevácko-tanečný súbor Telgárt. Folklórny súbor sa zameria na tance: Šórový, Dievčenský, Ženský, Trnky, Pod Telgártom, ďalej na zvyklostné pásma: Na priadkach, Krstiny, Na vyprovadzianke Po bursikoch a Kropiačka,

a na spev: Od jary do zimy, Svätenie poľa, Čepenie nevesty, Hore tým Telgártom, Regrútske z Telgártu a Ej láska, láska. Folklórna skupina pôsobí v obci dodnes a počas svojej existencie zaznamenala množstvo úspechov vo svojej činnosti.

Začiatky Detského folklórneho súboru

Telgárčok siahajú do roku 1961, kedy ju založil vtedajší zástupca riaditeľa Základnej školy v Telgárte Ondrej Laurinc.

Najúspešnejšie choreografie, ktoré sa stali kmeňovými programovými číslami DFS Telgárčok sú:

- 1. So zameraním na tanec:** Pod Telgártom, Šórový, Vyjdi, vyjdi sluniečko, Hopsa sa tra-la-la, Na káčera, Pri vode, atď.,
- 2. So zameraním na spev:** Pri voluoch, Husiarky, Studničky,
- 3. Zvyklostné pásma:** Remeselníci, Na Kračun v Telgárte, Majáles, Na d'ura, Ondreju, Ondreju.

V obci pôsobí Športový klub Telgárt, ktorý združuje futbalové družstvo (dospelý a dorast), hokejistov a skialpinistov.

V zimných mesiacoch sú tu dobré podmienky na bežecké lyžiarske trate (Tresník, Besník) a na zjazdové lyžovanie. Obec má päť lyžiarskych vlekov.

Pravidelné podujatia v obci

Január

- Novoročný koncert pre obyvateľov obce,
- Turnaj v ľadovom hokeji žiakov a dospelých o „Pohár oslobodenia obce“

Február

- rýchlokorčuľovanie , zjazdové lyžovanie, beh na lyžiach - súťaž

Marec

- Horehronská valaška – spevácka súťaž detí z okresu Brezno
- Marec mesiac knihy – beseda
- Deň učiteľov – slávnostné pripomenutie si sviatku

Apríl

- Bedmintonový turnaj o „Veľkonočný púzík“ – športovci obce a deti ZŠ

Máj

- Majstrovský futbalový zápas
- Cyklistické preteky o „Majstra Horehronia“
- Majáles – tanečná zábava s kultúrnym programom detí ZŠ
- „Deň matiek“ – rozhlasová relácia

Jún

- Futbalový zápas
- MDD – cesta rozprávkovým lesom
- Deň rodiny – kultúrne podujatie

August

- Ozveny staroslovienčiny pod Kráľovou Hoľou“ – festival viachlasných chrámových a ľudových spevov

September

- Spomienková akcia ku dňu výročia vypálenia Telgártu – beseda s účastníkmi SNP
- Beh vďaka Kalinovo

Október

- „Mesiac úcty k starším“ – kultúrne podujatie, besedy

December

- „Jedličková slávnosť“ a „Vianočný koncert“ – kultúrne podujatie spojené s vystúpením žiakov ZŠ
- Vianočná burza – výstava detských prác, ktoré deti vyrobili mimo vyučovania, počas záujmových krúžkov v priebehu celého roka – tkané koberce, drevorezba, vianočné aranžmány, pečenie medovníkov a pod.

4. ĽUDSKÉ ZDROJE - DEMOGRAFIA

Základné demografické ukazovatele obce za posledné obdobie sú uvedené v nasledujúcej tabuľke.

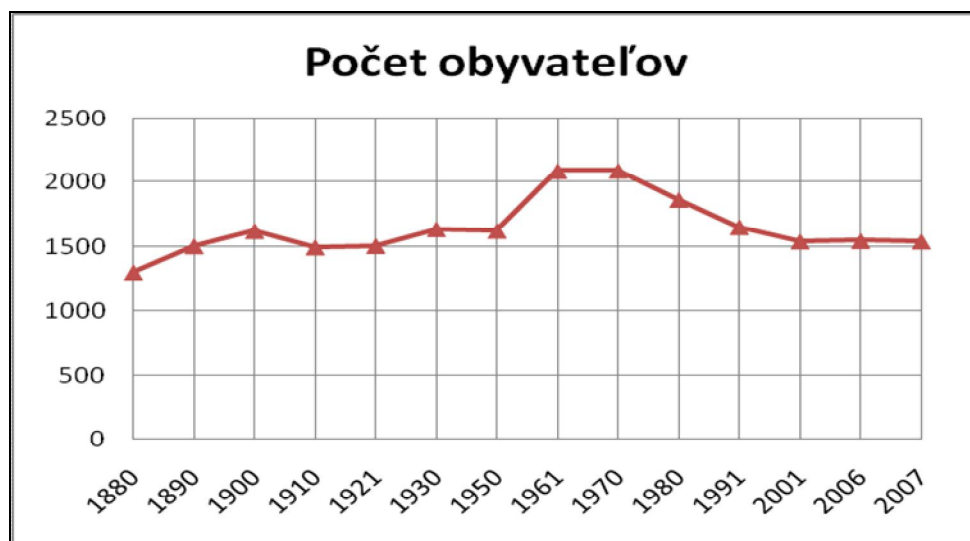
Tab. 5: Vývoj počtu obyvateľov za posledné obdobie

ROK	Počet obyvateľov
1880	1301
1890	1502
1900	1620
1910	1494
1921	1505
1930	1635
1950	1622
1961	2087
1970	2089
1980	1863
1991	1650
2001	1539
2006	1544
2007	1539

Zdroj: ŠÚ BB 2008

Vývoj počtu obyvateľov v obci Telgárt má z krátkodobého hľadiska stabilnú tendenciu, no z dlhodobého hľadiska klesá (rok 1970 – 2089 a rok 2006 – 1544 , 2007 – 1539 obyvateľov).

Graf 1: Vývoj počtu obyvateľov

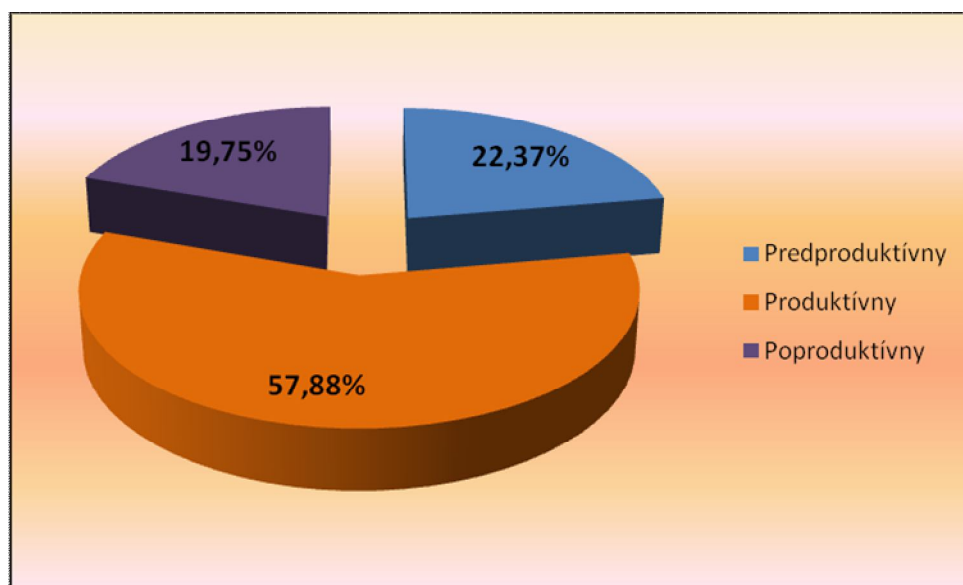
Zdroj: ŠÚ BB 2008

Tab. 6: Veková skladba obyvateľstva, 2007

Vek	Počet	%
Predproduktívny (0-14)	342	22,37
Produktívny (15-59 M/54 Ž)	885	57,88
Poproduktívny (60+ M/55+Ž)	302	19,75

Zdroj: ŠÚ BB 2008

Veková štruktúra v obci je pomerne priaznivá. V obci je 57 % obyvateľov v produktívnom veku, 22,4 % obyvateľov obce je predproduktívneho veku a v poproduktívnom veku je 20 % obyvateľov.

Graf 2: Veková štruktúra obyvateľov k 31.12.2007

Zdroj: ŠÚ BB 2008

Tab. 7: Národnostné a etnické skupiny a ich vzájomné postavenie

Národnosť	Počet	%
Slovenská	1394	90,25
Maďarská	0	0
Rómska	139	8,97
Česká	2	0,13
Iná a neudaná	0	0

Zdroj: ŠÚ SODB 2001

Ako je vidieť z tabuľky, väčšina obyvateľstva je slovenskej národnosti (90,25%). V obci žije cca 600 Rómov, pričom k Rómskej národnosti sa hlási len 139 Rómov. Časť Rómskeho obyvateľstva je asimilovaná a žije medzi ostatnými obyvateľmi obce, väčšina Rómov však žije v dvoch Rómskych osadách, z ktorých jedna je situovaná v dolnej časti obce a druhá v hornej časti obce.

Tab. 8: Vierovyznanie

Vierovyznanie	Počet	%
Rímskokatolícka cirkev	149	9,68
Gréckokatolícka cirkev	1281	83,24
Evanjelická cirkev augsburského vyznania	6	0,39
Bez vyznania	17	1,10
Ostatné a nezistené	23	1,49

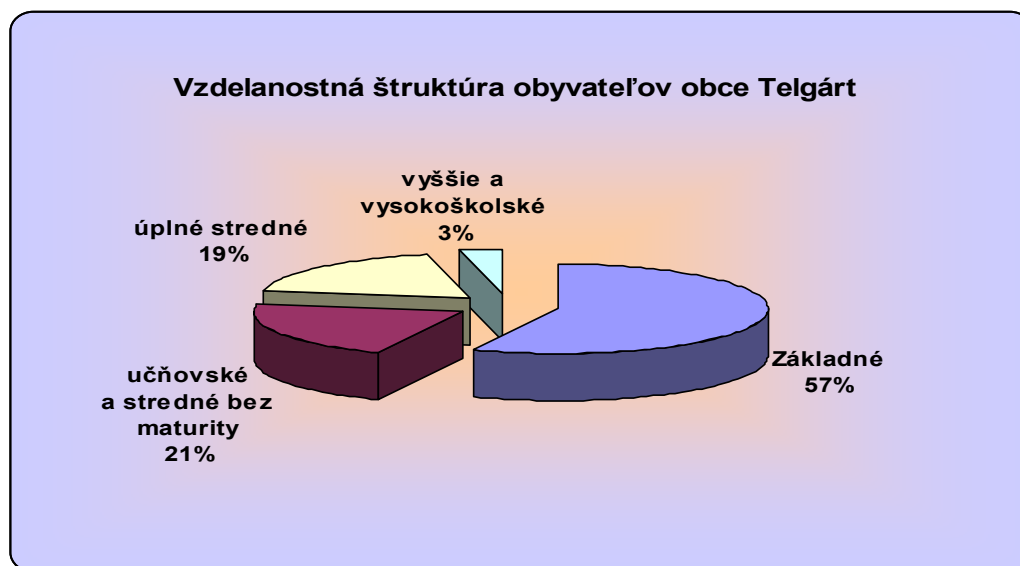
Zdroj: ŠÚ SODB 2001

Najviac obyvateľov obce Telgárt sa hlási ku Gréckokatolíckej cirkvi (83,24 %). K rímskokatolíckej cirkvi sa hlási len 9,68 % obyvateľov obce. Bez vyznania je 1,1% obyvateľov.

Tab. 9: Bývajúce obyvateľstvo podľa stupňa dosiahnutého vzdelania)

Vzdelanie	počet	%
Základné	613	57
učňovské a stredné bez maturity	226	21
úplné stredné	208	19
vyššie a vysokoškolské	36	3

Zdroj: ŠÚ SODB 2001

Graf 3:

Zdroj: ŠÚ SODB 2001

Index starnutia obyvateľstva k 31.12.2007 - 88,3, je znakom progresívnej vekovej štruktúry obyvateľstva, Taktiež priemerným vekom obyvateľov sa obec 35,04 radí medzi „mladé“ obce. Zdroj: ŠÚ BB 2008

Tab.10. Prirodzený pohyb obyvateľstva za rok 2006

Živonarodení spolu		Zomrelí spolu			Prir. prír. (-úbyt.)			
spolu	muži	ženy	spolu	muži	ženy	spolu	muži	ženy
29	16	13	13	3	10	16	13	3

Zdroj: ŠÚ BB 2008

Tab. 11. Migračný a celkový pohyb obyvateľstva obce za rok 2006

Priťahovalí	Vystažovalí	Prírastok (-úbyt.) sťah.			Celkový prír. (-úbyt.)		
spolu	spolu	spolu	muži	ženy	spolu	muži	ženy
10	20	-10	-1	-9	6	12	-6

Zdroj: ŠÚ BB 2008

Tabuľky pohybu obyvateľstva vykazujú pozitívny rast najmä v oblasti prirodzeného pohybu. Je to spôsobené vyšším podielom Rómskej menšiny v obci, ktorá má iné populačné charakteristiky ako ostatné obyvateľstvo. Podľa posledného prieskumu tvorí Rómska menšina v obci 44,5% podiel z celkového obyvateľstva obce (680 Rómov)

5. MATERIÁLNE ZDROJE

5.1. Bývanie a bytový fond

Obec tvorí zástavba rodinných domov. Funkcia obce je prevažne obytná. Z celkového počtu 442 domov je 335 trvalo obývaných a z celkového počtu 524 bytov je trvalo obývaných 141.

Tab. 12: Domový a bytový fond

Domový a bytový fond	Počet
Domový fond spolu	442
rodinné domy	433
bytové domy	2
ostatné budovy	7
Trvalo obývané domy	335
Byty spolu	520
Trvale obývané byty	376

Zdroj: OcÚ 2008

Tab. 13: Úroveň bývania

Priemerný počet na 1 trvale obývaný byt	Počet
osôb na byt	4,05
osôb na obytnú miestnosť	1,2
m ² obytnej plochy na 1 byt	63,8
m ² celkovej plochy na 1 byt	96
m ² obytnej plochy na 1 osobu	15,8
obytných miestností na 1 byt	3,36

Zdroj: OcÚ 2008

5.2. Technická infraštruktúra

Tab.14: Technická infraštruktúra v obci

Plyn	Nie
Kanalizácia	Áno (I. etapa)
ČOV	Áno (I. etapa)
Vodovod	Áno
Vodný zdroj	v katastri obce,
Vykurovanie	lokálne (drevo, elektrina)
Vedenie el.energie	Áno
Mosty	5
Autobusová stanica	Áno
Telefónny rozvod	Áno
Verejný rozhlas	Áno
Káblková TV	Nie
Dĺžka miestnych komunikácií (km)	12,3

Zdroj: OcÚ 2008

Zásobovanie pitnou vodou

Pre zásobovanie domácností pitnou vodou v obci Telgárt slúži obecný vodovod, ktorý bol vybudovaný v 20.-tych rokoch minulého storočia. Rekonštrukcia vodovodnej siete prebehla počas budovania kanalizácie a ČOV v roku 2005, ktorá bola realizovaná v dvoch vetvách. Na oboch vetvách bolo vybudovaných 1 700 metrov nových vodovodných rozvodov a prípojk.

Zdroj pitnej vody sa nachádza v katastri obce Telgárt v lokalite Kráľovej hole. Obec má tri rezervoáre vody.

Vodovod v obci je v správe Stredoslovenskej vodárenskej spoločnosti VEOLIA a. s., Banská Bystrica.

Kanalizácia a ČOV

V rokoch 1992 až 1994 bol vypracovaný projekt na čistiareň odpadových vôd a boli odkúpené pozemky po čistiareň. Prostredníctvom získania financií z projektu PHARE „Infraštruktúra rómskych osád“ bola schválená na MV a RR SR výstavba kanalizácie, vodovodu a čističky odpadových vôd. Výstavba sa uskutočnila v roku 2005 firmou PLYNROZ, a. s. Sobrance. Zrealizovali sa dve vetvy splaškovej kanalizácie. Jedna vetva pri

štátnej ceste I/66, druhá vetva od špeciálnej základnej školy do hornej rómskej osady, ktorá sa napája na prvú vetvu pri rodinnom dome č. 162.

Kanalizácia je ukončená len v I. etape, pričom je odkanalizovaná približne 1/3 obce. Ďalšie 2/3 obce budú odkanalizované v najbližších rokoch a bude vybudovaná aj nová čistička odpadových vôd v lokalite Športovo-rekreačného areálu Telgárt

Plyn

V roku 1998 sa uvažovalo s plynifikáciou obce. K pripravovanej akcii bolo zrealizované zadanie projektu firme KOPLYN Michalovce. Stavebné povolenie na túto stavbu bolo vydané 6. decembra 2000. z dôvodu privatizovania plynárenského podniku v roku 2001 bolo pozastavené budovanie ďalších rozvodových plynofikačných sietí. Vo februári 2002 bolo vypísané výberové konanie na dodávateľa stavby. Začiatkom apríla 2002 pre nízky počet záujemcov a vzhľadom na vysoké ceny plynu sa stavba zastavila.

Energetická sieť

Elektrifikácia obce Telgárt a zahustenie trafostaníc zabezpečuje dostatočné a kvalitné zásobovanie elektrickou energiou. Zásobovanie obce elektrickou energiou je zabezpečované prostredníctvom 22 kV vonkajšieho nadzemného vedenia. Elektrickú energiu majú všetky domácnosti.

V obci je 7 nadzemných stožiarových trafostaníc, ktoré sú v správe SSE, a. s. Žilina. Nízkonapäťový rozvod obce je vedený vzdušným vedením na betónových stožiaroch. Vzhľadom na ďalší rozvoj obce a riešenie napäťových strát nízkonapäťového vedenia obce je potrebné uvažovať so zahustením trafostaníc pre Športovo rekreačné stredisko Telgárt..

Telekomunikácie

V obci je zavedené telekomunikačné vedenie pevnej siete T – Com, ktorá má podzemné digitálne vedenie. Telefónna ústredňa je vybudovaná v obci Telgárt.

Obec je dobre pokrytá signálom mobilného operátora Orange, signál mobilných operátorov T- MOBILE a O2 je dobrý len v dolnej časti obce, v hornej je veľmi slabý.

Rozhlas a televízia, internet

Obec Telgárt má obecný rozhlas a verejné osvetlenie.

V obci nie je zavedená káblová televízia, obyvatelia si zabezpečujú individuálny príjem TV signálu. Pokrytie televíznym signálom je vyhovujúce. Je možné zachytiť signály STV 1, STV 2 a MARKÍZA. Počet televíznych prijímačov, ako aj počet rádioprijímačov je zhodný s počtom domácností.

V obci je zavedená internetová linka ISDN, rozvod signálu je cez operátora T-Com. V obci sa uvažuje so zavedením DSL linky vysokorýchlostného internetu.

Dopravná infraštruktúra

Cez obec prechádza cesta I/66, ktorá je hlavným ťahom v smere Banská Bystrica - Brezno – Pusté Pole a pripája sa na cestu I/67 Rožňava – Dobšiná – Poprad. V súčasnosti sa plánuje vytvorenie obchádzky obce a cez Hudrovu dolinu bude vytvorený obchvat smerom okolo Popovej.

Obec má dve cesty III. triedy, ktoré spájajú obec so železničnými stanicami. Miestne komunikácie sú v dĺžke 12,3 km, ktoré si vyžadujú opravu. V obci nie sú vybudované chodníky pre chodcov. Obec musela v roku 2005 zrekonštruovať miestne komunikácie poškodené po likvidácii lesnej kalamity spôsobenej veternou smršťou v októbri 2004.

Obec má veľmi dobré dopravné prepojenie nakoľko leží na hlavnom ťahu trasy Banská Bystrica - Brezno – Pusté Pole a pripája sa na cestu I/67 Rožňava – Dobšiná – Poprad. Pravidelná doprava je v obci zabezpečovaná prostredníctvom autobusovej dopravy SAD. Cez obec vedie 8 diaľkových a medzištátnych autobusových liniek a 4 miestne autobusové linky.

Cez obec vedie aj železničná sieť. Obec má dve železničné stanice, jedna je priamo v obci Telgárt a druhá je v Pustom Poli – Vernári.

Tab. 15:

Doprava	
Autobusové linky diaľkové a medzištátne	8
Autobusové linky miestneho významu	4
Počet staníc a zastávok vlakov	1

Zdroj: OcÚ 2008

5.3. Občianska a sociálna infraštruktúra

5.3.1. Školstvo a vzdelávanie

V obci Telgárt pôsobí **Dobrovoľný hasičský a záchranný zbor Telgárt** a obec má **Požiarnu zbrojnicu**, ktorá bola postavená v rokoch 1959 až 1965 členmi Dobrovoľného hasičského a záchranného zboru v Telgárte spolu s ďalšími obyvateľmi obce. V súčasnosti si budova Požiarnej zbrojnice vyžaduje kompletnú rekonštrukciu. Obec je zaradená do siete vysunutých pracovísk záchranných služieb.

O predškolskú výchovu najmladších detí sa stará **Materská škola**. Veľká rekonštrukcia budovy Materskej školy prebehla v rokoch 1990 a 1991. V školskom roku 2007/2008 navštevuje Materskú školu v Telgárte 20 detí vo veku od 2 do 6 rokov. V Materskej škole sú zamestnané dve učiteľky, z ktorých jedna je súčasne aj riaditeľkou, jedna školníčka a jeden kurič (zamestnaný len sezónne – počas vykurovacieho obdobia).

V obci je **Základná škola Telgárt**, pre ktorú obec zriadila jednu triedu nad požiarňou zbrojnicou. Na telesnej výchove a športových hrách škola bezplatne používa viacúčelovú sálu. Vedenie obce dalo zrekonštruovať podlahu a vymaľovať školskú jedáleň. V roku 2002 bol maľovaný interiér školy, vykonané údržbárske práce na toaletách vymenené umývadlá v triedach a poskytnutá pomoc obce pri rekonštrukcii kotla. Maliarske a údržbárske práce boli urobené aj v školskej jedálni. V roku 2006 chodilo do Základnej školy v Telgárte 168 žiakov.

V obci Telgárt vznikla začiatkom 90. rokov 20. storočia **Špeciálna základná škola**, ktorú v roku 2006 navštevovalo 76 žiakov.

Od 1.9.2008 v školskom roku 2008/2009 sa plánuje zlúčenie Základnej a Špeciálnej základnej školy. Základná škola Telgárt bude musieť mať nový vzdelávací program, ktorý bude zohľadňovať potreby všetkých žiakov aj z nevýhodného sociálneho prostredia. Stav žiakov bude mať 74 % rómskych detí.

Z dôvodu technických nedostatkov a vysokej energetickej náročnosti prevádzky je potrebná modernizácia a rekonštrukcia Základnej školy.

5.3.2. Sociálne služby a zdravotníctvo

V januári 1951 bol v obci zriadený **Okresný detský domov**.

Dom sociálnych služieb - v roku 1988 ONV odbor sociálnych vecí odkúpil v Telgárte rodinný dom, ktorý mal po rekonštrukcii slúžiť na sociálne účely. Obec začala v roku 2001 tento dom rekonštruovať. Práce pokračovali do konca roka 2005. Dňa 16. februára 2006 bolo vydané na zariadenie sociálnych služieb (Domov sociálnych služieb a Domov dôchodcov) kolaudačné rozhodnutie.

Obec bezplatne poskytla v roku 2004 budovu bývalého domu služieb na založenie **Komunitného centra** zameraného na rozvoj národnostných menšín. V Komunitnom centre je vybavená dielňa na údržbárske práce v domácnosti, košíkarskú prácu a výrobu metiel.

V 90. rokoch 20. storočia vzniklo v obci Občianske združenie „**Ozveny staroslovienčiny pod Kráľovou Hoľou**“, ktorého predsedom je Mgr. Mária Knižková (súčasná starostka obce).

V obci je Združenie aktivistov pre rozvoj rómskej kultúry so zameraním na deti a mládež „**Romano terpitén**“ **Telgárt**, ktorého predsedníčkou je Anastázia Kováčová.

V obci je pre občanov k dispozícii jeden všeobecný lekár pre dospelých. V obci nie je iné zdravotnícke stredisko ani lekáreň, preto obyvatelia musia využívať lekárske služby v neďalekej obci Pohorelská Maša, ktorá je od obce Telgárt vzdialená 17 km.

5.3.3. Administratíva a verejná správa

V obci je **Obecný úrad**, ktorý je v dobrom technickom stave, je po čiastočnej rekonštrukcii. V budove Obecného úradu sídli starostka obce. Obec má vlastnú **pobočku Slovenskej pošty** a má poštové smerové číslo **976 73**.

V obci Telgárt slúži obyvateľom aj **Obecná knižnica** s knižným fondom 9747 kníh, ktorá existovala už v roku 1946, o čom svedčia záznamy o výpožičkách kníh čitateľmi. Obecná knižnica má sídlo v budove Hotela Telgárt. V knižnici sa nachádza čitateľský kútik aj so spoločenskými hrami pre mládež.

Obec má **Kultúrny dom**, v ktorom je veľká sála, kino, divadelná sála a viacúčelová sála. Kultúrny dom je v správe obce, ale nie je celoročne v prevádzke kvôli vysokým nákladom na vykurovanie. V súčasnosti je potrebná jeho rekonštrukcia.

V obci v rokoch 1995 až 1998 prebiehala výstavba **Domu smútku** v susedstve kostola - Gréckokatolíckeho farského chrámu Najsvätejšej trojice. Projektová dokumentácia na jeho výstavbu bola vypracovaná v roku 1995 firmou AGROKONS Banská Bystrica. Realizácia stavby sa začala v máji 1996. Dom smútku bol skolaudovaný 6. októbra 1998 pri príležitosti festivalu Ozveny staroslovienčiny pod Kráľovou hoľou ho 17. októbra 1998 vysvätil sídelný biskup prešovskej diecézy Mons. Ján Hirka.

Tab. 16: Sídla dôležitých inštitúcií

Spádovosť obce	
Sídlo Obvodného úradu	Brezno
Sídlo Matričného úradu	Telgárt
Sídlo pracoviska Daňového úradu	Brezno
Sídlo Územnej vojenskej správy	Banská Bystrica
Sídlo pracoviska Policajného zboru Slovenskej republiky	Pohorelá
Sídlo Okresného súdu	Brezno
Sídlo Úradu práce, sociálnych vecí a rodiny	Heľpa
Sídlo Hasičskej stanice, Hasičského a záchranného zboru	Pohorelá
Sídlo Stavebného úradu	Brezno
Sídlo Obvodného úradu životného prostredia	Brezno

V obci sa nachádza Poštová banka a je tu aj bankomat Poštovej banky. Obvodné oddelenie polície Pohorelá, pod ktoré patrí obec Telgárt má sídlo v obci Pohorelská Maša.

5.3.4. Infraštruktúra voľného času, spoločenské zariadenia

Obec má futbalové ihrisko, na ktorom sa pravidelne konajú futbalové zápasy medzi domácimi hráčmi, ale aj zápasy s futbalovými družstvami susedných obcí. Futbalové ihrisko

sa tiež využíva na rôzne voľnočasové aktivity miestnych obyvateľov. Obec má vybudovaný tenisový kurt a jednu prírodnú ľadovú plochu.

V súčasnosti je vo výstavbe **Športovo-rekreačný areál Telgárt** v intraviláne obce (v blízkosti lyžiarskych vlekov), v ktorom sa plánuje aj s úpravou existujúceho futbalového ihriska a výstavbou tribúny a sociálnych zariadení. Vo výstavbe v tomto rekreačnom stredisku je aj veľké ubytovacie zariadenie.

Lyžiarske vleky:

Lokalita: Športovo-rekreačný areál Telgárt

Telgárt STODOLISKO

Vlek Tatrapoma S – dĺžka 150m

Vlek Tatrapoma S10 – dĺžka 550m

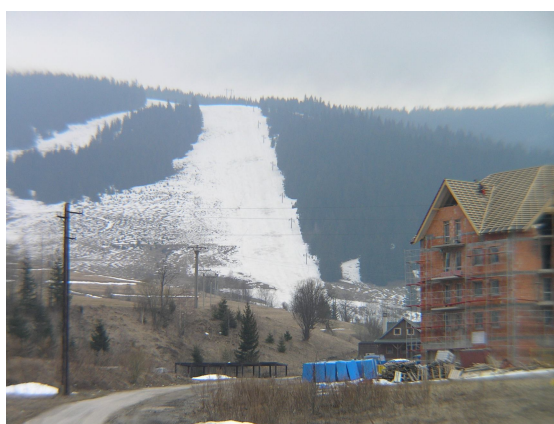
Vlek Tatrapoma F12 – dĺžka 600m

TRESNÍK

Vlek Tatrapoma H 180 – dĺžka 1000m

Vlek Tatrapoma H210 – dĺžka 1500m

Celková kapacita všetkých vlekov je 3200 osôb/hod.

Vodné plochy:

Rybník – nachádza sa v Pustom Poli

Priamo v obci sú **dva pramene minerálnej vody**.

6. EKONOMICKÉ VYUŽITIE ZDROJOV

6.1. Primárny sektor, prvovýroba

- Pozemkové spoločenstvo Telgárt – ťažba dreva
- Lesy SR – ťažba dreva
- Roľnícke družstvo Telgárt – chov hovädzieho dobytku, výroba mlieka

Poľnohospodárska výroba

Spôsob využitia ornej pôdy je viazaný na klimatické podmienky a pôdne typy danej oblasti. Poľnohospodárska výroba sa zameriava hlavne na živočíšnu výrobu, chov hovädzieho dobytku a oviec. Územie obce Telgárt patrí do krmovinárskej výrobnjej oblasti. Toto územie sa vyznačuje tým, že sa nachádza v podhorských oblastiach. Hlavné plodiny, ktoré sa tu pestujú sú obilniny, krmoviny, v neobrábaných častiach pasienkové porasty. Väčšina záhrad sa nachádza v blízkosti obce.

Poľnohospodárske družstvo v obci Telgárt sa pretransformovalo na podielnícke **Roľnícke družstvo**. Hospodári na pozemku o výmere 830 ha, pričom celá výmera sú trvalé trávnaté porasty. Klimatické podmienky neumožňujú pestovať technické plodiny, preto celá rastlinná výroba je zameraná na výrobu objemových krmív pre potreby živočíšnej výroby. Živočíšna výroba je zameraná na chov hovädzieho dobytku, ktorý sa v súčasnosti chová v počte 590 kusov, z toho je 195 kusov dojnic. Roľnícke družstvo zamestnáva v priemere 25 pracovníkov.

V obci sa začiatkom 80-tych rokov 20. storočia začalo zaoberať poľnohospodárskou výrobou niekoľko samostatne hospodáriacich roľníkov. Niektorí z nich postupne rozširovali výrobu, ostatní realizujú poľnohospodársku výrobu prevažne pre vlastnú spotrebu.

V obci Telgárt sú v súčasnosti títo samostatne hospodáriaci roľníci: Ing. Štefan Lunter (rastlinná výroba, chov hovädzieho dobytku), Juraj Rejdovian (rastlinná výroba, chov hovädzieho dobytku), Ing. Pavol Černák (chov oviec a hovädzieho dobytku), Emil Lysák (chov hovädzieho dobytku).

6.2. Sekundárny sektor

- Píla Telgárt – Milan Lunter, Telgárt 468 – pílenie dreva
- Stolárska výroba – Ján Kuňak, Telgárt 464
- Pekáreň na výrobu chleba a pekárenských výrobkov – Šimon Koles a Mária Kolesová, Telgárt 149
- Výroba ponožiek – Anna Barlíková, Telgárt 482

6.3. Terciárny sektor, služby

6.3.1. Služby obyvateľstvu

- Potraviny Mix Coop Jednota – predaj zmiešaného tovaru – 2 predajne
- Market Besník – Mikuláš Knižka – potraviny, drogéria, ovocie zelenina,
- Potraviny Centrum – predaj potravín a mäsa, Krčma pod vŕškom – Šimon Koles a Mária Kolesová, Telgárt 149
- Market Besník – predajňa potravín a drogérie
- Predajňa Mäso – predaj mäsa a mäsových výrobkov
- Ľubica – predaj textilu, galantérie, kvetov, hračiek – Ľubomíra Demová, Telgárt 455
- Textilná galantéria Černáková – textilná galantéria
- Lubica Birková – krajčírstvo
- Ľudmila Kalendová – kaderníctvo
- Drobné prevádzkarne Telgárt:
 - hlavná činnosť – odvoz komunálneho odpadu, oprava verejného osvetlenia, oprava a údržba ciest, úprava verejnej zelene a verejných priestranstiev
 - podnikateľská činnosť – pohrebníctvo, sklenárstvo, nákladná cestná doprava

6.3.2. Cestovný ruch

- SKI CENTRUM Telgárt, s.r.o. – lyžiarske vleky – Ľubomír Šramko, Telgárt 122 a Mikuláš Bobák, Poprad
- Horehronská kúria – reštauračné služby – Peter Vlček, Telgárt 50

- Andrišov dvor – pohostinstvo
- Hotel Telgárt – ubytovanie, stravovanie (ubytovacia kapacita – 98 miest) – Marta Šramková, Telgárt 122 a Mária Černáková, Telgárt 156
- Horský hotel Pusté Pole – ubytovanie a stravovanie (ubytovacia kapacita – 48 miest)
- Penzión u Hanky – ubytovanie, stravovanie (ubytovacia kapacita – 58 miest) – Ing. Anna Hríbiková a Ing. Hríbik, Telgárt 99
- Penzión Zubrovica – ubytovanie (ubytovacia kapacita – 10 miest) – Ing. Štefan Lunter, Telgárt 115
- Penzión Čučoriedka – ubytovanie (ubytovacia kapacita – 10 miest)
- Penzión Kráľova Hoľa – ubytovanie (ubytovacia kapacita – 20 miest)
- Penzión Tatiana – ubytovanie na súkromí (ubytovacia kapacita – 9 miest)
- Štefan Dubašák – ubytovanie na súkromí (ubytovacia kapacita – 12 miest)
- Anna Lysinová – ubytovanie na súkromí (ubytovacia kapacita – 8 miest)
- Anna Rejdovianová – ubytovanie na súkromí (ubytovacia kapacita – 8 miest)
- Michal Sýkorka – ubytovanie na súkromí (ubytovacia kapacita – 10 miest)
- Libuša Tuláková – ubytovanie na súkromí (ubytovacia kapacita – 10 miest)
- Jozef Rejdovian – ubytovanie na súkromí (ubytovacia kapacita – 12 miest)
- Anna Černáková – ubytovanie na súkromí (ubytovacia kapacita – 10 miest)

6.4. Trh práce

6.4.1. Zamestnanosť

Z celkového počtu obyvateľov je 649 ekonomicky aktívnych. Hlavným zamestnávateľom obyvateľov obce Telgárt je Základná škola, Materská škola, Pošta, Obecný úrad, Roľnícke družstvo, . Ostatní obyvatelia dochádzajú za prácou do Rožňavy alebo iných miest. Pracujú hlavne v poľnohospodárstve, lesníctve, baníctve a v obchodnej činnosti.

Tab. 17: Bývajúce obyvateľstvo podľa stupňa ekonomickej aktivity

Ekonomická aktivita obyvateľstva	Počet
Osoby ekonomicky aktívne	649
z toho	
na materskej dovolenke	16
pracujúci dôchodcovia	7

Nezamestnaní	329
Nepracujúci dôchodcovia	368
Deti, žiaci, študenti	405

Zdroj: ŠÚ 2003

Tab. 18: Ekonomicky aktívne obyvateľstvo podľa odvetvia hospodárstva

Ekonomická aktivita obyvateľstva podľa hospodárstva	Počet	%
Poľnohospodárstvo, poľovníctvo	34	5,2
Lesníctvo, ťažba dreva	41	6,3
Priemyselná výroba	51	8
Stavebníctvo	17	2,6
Obchod	43	6,6
Hotely a reštaurácie	20	3
Doprava, skladovanie, pošty a spoje	27	4,1
Verejná správa, obrana	52	8
Školstvo	19	3
Zdravotníctvo a sociálna starostlivosť	19	3
Ostatné a neudané	326	50,2

Zdroj: ŠÚ 2003

Graf 4: Ekonomická aktivita obyvateľstva podľa odvetví

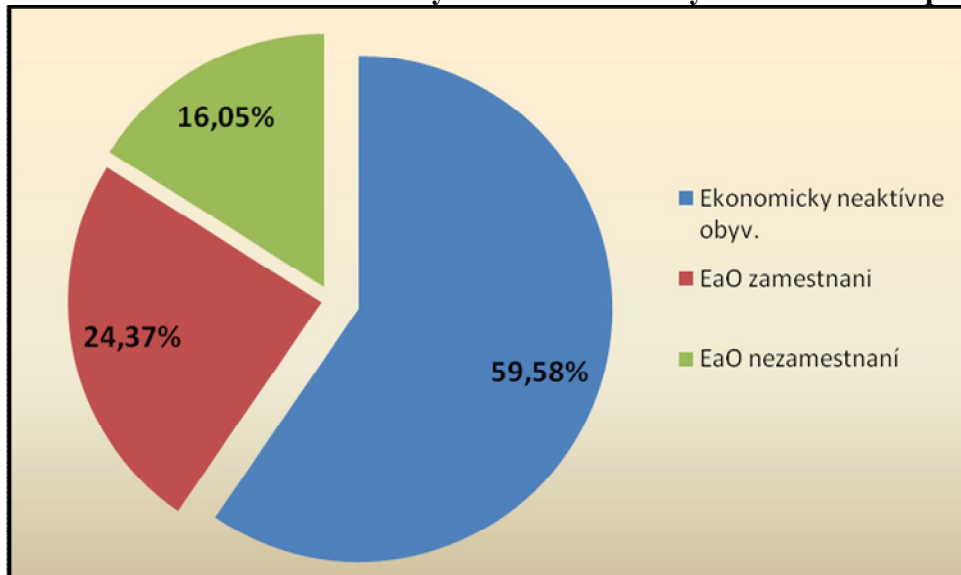

Zdroj: ŠÚ 2003

6.4.2. Nezamestnanosť

K 31.5.2008 bolo v obci registrovaných 622 ekonomicky aktívnych osôb, z nich 247 tvorili evidovaní nezamestnaní, čo je 40,3% miera celkovej nezamestnanosti.

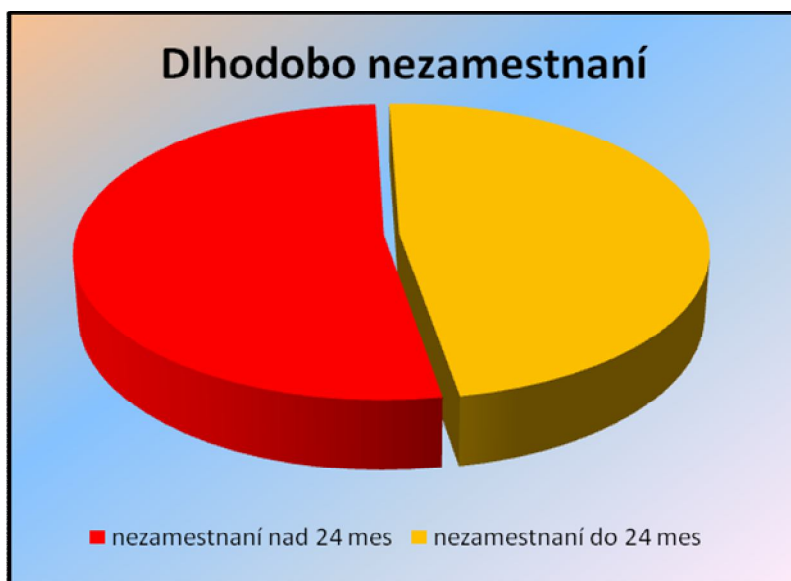
Graf 5: Podiel EaO zamestnaných a nezamestnaných na celkovom počte obyvateľov

Zdroj: ÚPSVaR Brezno 2008

Viac ako polovica (52,2%) nezamestnaných tvorí riziková skupina dlhodobo nezamestnaných nad 24 mesiacov.

Graf 6: Pomer nezamestnaných podľa dĺžky nezamestnanosti nad a pod 24 mesiacov

Zdroj: ÚPSVaR Brezno 2008

Až 84,6% z nezamestnaných sú obyvatelia ktorí majú ukončené maximálne základné vzdelanie, čo je najvyšší podiel v celom okrese.

Graf 7: Podiel nezamestnaných s maximálne ukončeným základným vzdelaním na celkovom počte nezamestnaných

Zdroj: ÚPSVaR Brezno 2008

Obec má veľmi vysoký podiel poberateľov dávok v hmotnej núdzi:

- žiadatelia : 142
- spoločne posudzované osoby: 416

Vysoká nezamestnanosť, jej zlá štruktúra z hľadiska dĺžky nezamestnanosti, a vzdelania nezamestnaných ako aj vysoký počet poberateľov dávok v hmotnej núdzi a spoločne posudzovaných osôb je odrazom vysokého podielu obyvateľov Rómskej menšiny v obci, v ktorej sa kumulujú mnohé faktory zapríčiňujúce ich vysokú mieru sociálnej vylúčenosti.

Program hospodárskeho a sociálneho rozvoja obce Telgárt na roky 2008 - 2015

Stratégia rozvoja obce

OBSAH

1.	ANALÝZA ZDROJOV A POTENCIÁLU	44
1.1.	SWOT ANALÝZA.....	44
1.2.	ANALÝZA POTENCIÁLU OBCE.....	48
1.2.1.	Rozvojový potenciál	48
1.2.2.	Disparity.....	49
1.3.	PROBLÉMOVÁ ANALÝZA	49
2.	STRATEGICKÁ ČASŤ	51
2.1.	VÍZIA OBCE	51
2.2.	STRATEGICKÉ CIELE ROZVOJA OBCE	52
3.	IMPLEMENTÁCIA STRATÉGIE	61
3.1.	REALIZAČNÝ RÁMEC OPATRENÍ.....	61
3.2.	FINANČNÝ RÁMEC STRATÉGIE.....	68
3.3.	FINANČNÉ ZDROJE.....	69
3.4.	IMPLEMENTÁCIA STRATÉGIE	83
3.4.1.	INŠTITUCIONÁLNE ZABEZPEČENIE IMPLEMENTÁCIE STRATÉGIE.....	83
3.4.2.	ORGANIZAČNÉ ZABEZPEČENIE IMPLEMENTÁCIE STRATÉGIE.....	85
3.4.3.	MONITORING	86
3.4.4.	ČASOVÝ HARMONOGRAM.....	86
	ZÁVER.....	88
	PRÍLOHY	89

1. ANALÝZA ZDROJOV A POTENCIÁLU

1.1. SWOT analýza

Analýza silných a slabých stránok, príležitostí a ohrození bola spracovaná na základe spoločných stretnutí, za účasti pracovníkov samosprávy obce.

Silné stránky	Slabé stránky
<ul style="list-style-type: none">• Obec je dôležitým strediskom mikroregionálneho významu,• výhodná geografická poloha obce (v blízkosti medzinárodnej turistickej trasy: PR – Krakow – Nowy Targ – Podspády – Spišská Belá – Kežmarok – Poprad – Vernár – Rožňava – Tornaľa – Kráľ – MR Budapešť,• Technická infraštruktúra je dostačujúca• Vhodné prírodné danosti a kultúrno-historické pamiatky v obci• Starostlivosť o kultúrno-historické pamiatky (Gréckokatolícky farský chrám Najsvätejšej trojice, pamätná tabuľa, súsošie SNP)• Možnosť využitia historických a technických pamiatok pre rozvoj CR• rozvoj tradičných ľudových remesiel• zachovávanie ľudových tradícií• existencia Folklórneho súboru Telgárt a Telgárčok• aktívna činnosť miestnych združení (Poľovnícke združenie, Dobrovoľný hasičský zbor, futbalové družstvo)	<ul style="list-style-type: none">• nedobudovaná technická infraštruktúra (chýba časť obecnej kanalizácie a nová ČOV)• Nedostatočný rozvoj podnikateľských aktivít• prístupové cestné komunikácie – štátna cesta I/66 v havarijnom stave• zlý technický stav miestnych a štátnych komunikácií aj chodníkov, nedostatočná dopravná infraštruktúra• nezamestnanosť, málo pracovných príležitostí v obci a okolí• zlá sociálna situácia až hmotná núdza pri 1/3 obyvateľov najmä Rómov• vysoká energetická náročnosť Základnej školy a nevyhovujúce vybavenie objektov• Nedostatočne rozvinutý sekundárny sektor vzhľadom na miestne zdroje a možnosti• Absencia pracovných príležitostí• Vytváranie malých divokých skládok TKO• nevyhovujúci technický stav niektorých objektov obce• chýbajúce zariadenia pre pobytovú turistiku

<ul style="list-style-type: none">• možnosť športového využitia• existencia 5 lyžiarskych vlekov• kvalitný lesný a poľnohospodársky pôdny fond• záujem o spracovanie odpadov z lesov• Záujem o hospodárenie na pôde (samostatne hospodáriaci roľníci, roľnícke družstvo)• priaznivá demografická štruktúra obyvateľstva• Záujem o zvyšovanie životného štandardu (výstavba a oprava rodinných domov)• Záujem o chalupársku turistiku• Záujem o zachovanie ľudových tradícií, rodných domov a budovanie múzeí• Voľné budovy a pozemky v obecnom vlastníctve• Zachovalá príroda bez škodlivých exhalátov a podzemných škodlivín• Kvalitné zdroje pitnej vody• jestvujúce inžinierske siete (vodovod a zásobovanie elektrickou energiou, kanalizácia, ČOV)• dostatok pôdy• v obci je Materská škola, Základná škola, Špeciálna škola• vybudované lyžiarske zjazdové trate so zasnežovaním – Stodolisko, Tresník• podmienky pre turistiku – pešie turistické chodníky• vybudované zimné lyžiarske bežecké trate Tresník, Besník• zapájanie Rómov do verejnoprospešných prác	<p>v obci (náučné chodníky, cyklotrasy, požičovne bicyklov, a pod.)</p> <ul style="list-style-type: none">• nízka konkurencieschopnosť miestnej ekonomiky• nepriaznivý populačný trend v území• nízka produktivita práce v lesníctve• absencia recyklácie a dôkladnej separácie odpadov a ich využívanie• využívanie obnoviteľných zdrojov energie• zastaraný strojový park v poľnohospodárskej činnosti• odchod mladých, vzdelaných, kvalifikovaných obyvateľov za prácou do vyspelejších miest a regiónov, mimo regiónu a do zahraničia• nedostatočná infraštruktúra pre letné športy (vodné plochy)• stagnácia zamestnanosti• nedostatočný záujem o vzdelanie (vyplýva zo stabilného ekonomického zázemia)• početná rómska komunita (600 obyvateľov) – z toho 118 ľudí žije v 24 chatrčiach• nízka úroveň bývania rómskych obyvateľov• zlé hygienické podmienky obyvateľov• nedoriešená problematika rómskej osady• nevytvorené finančné zdroje pre obnovu pamiatkového fondu• pokles aktívnej poľnohospodárskej prvovýroby a spracovateľskej výroby• nízka úroveň a malý počet športovísk a detských ihrísk• nízka kúpyschopnosť obyvateľstva (čo má vplyv na rozvoj podnikania)
---	---

	<ul style="list-style-type: none"> • obmedzenosť vzdelávania, ako dôsledok zlých sociálnych pomerov • nedostatočná finalizácia drevnej hmoty • vysoká nezamestnanosť • spoločenský život na nízkej úrovni • jazyková bariéra pri komunikácii v rámci medzinárodnej spolupráce • chýbajúca programová ponuka pre turistov a miestnych záujemcov (zážitkové programy)
Príležitosti	Ohrozenia
<ul style="list-style-type: none"> • 3 národné parky, chránené územia, rezervácie v okruhu 40 km • žiadny zdroj znečisťovania ovzdušia • Kráľova Hoľa – turistické chodníky • Prameň Hrona, prameň Hnilca • Možnosti cestovného ruchu počas celého roka • Existencia železničnej dopravy pre rozvoj turistickej trasy – železničná stanica • Technické pamiatky tunel Konela Stodolu (tzv. Telgártska slučka), Besnícky tunel, Chmarošský viadukt, Telgártský viadukt a Meteorologická stanica pre budovanie produktu Železnej cesty • rozvoj cestovného ruchu formou agroturistiky a vidieckej turistiky so zameraním na miestne tradície a možnosti • rozvoj zariadení pre zabezpečenie pobytovej turistiky a predĺženie sezóny (ihriská, náučné chodníky, cyklotrasy slúžiace v zime ako bežecké trasy, pešie turistické trasy a pod.) • výstavba Športovo-rekreačného strediska Telgárt (pri futbalovom ihrisku dobudovanie tribúny, sociálnych zariadení) 	<ul style="list-style-type: none"> • zvyšovanie nezamestnanosti • zníženie vzdelanostnej úrovne obce – odchodom mladých vzdelaných kvalifikovaných obyvateľov za prácou do vyspelejších miest a regiónov a do zahraničia • veľká vzdialenosť od väčších centier • nízka vzdelanostná úroveň rómskych občanov • celková rómska problematika • prístupové cestné komunikácie v havarijnom stave • nízke ekologické povedomie obyvateľstva • napadnutie lesných porastov škodcami • nedostatok kvalifikovaných ľudí a jednotlivých remesiel • chýbajúca projektová dokumentácia pre veľké projekty • regresívna štruktúra obyvateľstva – hrozí prestarnutie • nedostatok možností rozvíjania podnikateľských aktivít

• rekonštrukcia a modernizácia objektov Základnej školy• Vybudovanie Zberného dvora odpadov – odpadové hospodárstvo Telgárt pre 5 obcí mikroregiónu Horehron• rozvoj poľnohospodárskej výroby a lesného hospodárstva so zameraním na zlepšenie využitia a zhodnotenia dreva a lesných produktov• možnosť spracovania turistickej marketingovej stratégie obce• možnosť vytvorenia partnerstva s obcou v zahraničí s cieľom výmeny skúseností• oprava opustených domčekov na chatárske účely• pestovanie plodín a výroba biopotravín• poľnohospodárstvo orientovať na chov oviec a hovädzieho dobytku, finalizovať ich produkty• rozvoj agroturistiky• využitie remesiel vybudovaním remeselného dvora• Využitie lesov a lesných pasienkov pre poľovníctvo a chov lesnej zveri• Možnosť lepšieho využitia a zhodnotenia dreva a ostatných produktov lesa (lesné plody, liečivé rastliny, čečina, tráva, hlina, lesná zver a pod.)• Podporovať vybudovanie priemyselného parku v okolí• Obec je súčasťou mikroregiónu Horehron• komunitná práca s občanmi• spolupráca s inými obcami	

<ul style="list-style-type: none">• prepojenie cez internet• vytvorenie systému propagácie	
---	--

1.2. Analýza potenciálu obce

1.2.1. Rozvojový potenciál

Na základe prezentácie výsledkov auditu celého územia, zdrojov obce a výsledkov SWOT analýzy bol identifikovaný súčasný rozvojový potenciál obce.

Prírodný a kultúrno-historický potenciál

- zachovalé prírodné danosti
- obec je súčasťou mikroregiónu Horehron
- vytvorenie agroturistiky v spolupráci s podnikateľským sektorom
- dobré podmienky pre rozvoj cezhraničnej spolupráce

Cestovný ruch a rekreácia

- podmienky pre turistiku – turistické chodníky
- podmienky pre lyžovanie – 5 lyžiarskych vlekov
- dobudovanie Športovo – rekreačného strediska Telgárt
- možnosti ďalšieho rozvoja chatárskej, chalupárskej rekreácie a ubytovania v súkromí
- vytvorenie agroturistiky

Po identifikácii rozvojového potenciálu na ďalších 5-10 rokov sa dominantnou stáva oblasť rozvoja cestovného ruchu a turizmu. Na rozvoj cestovného ruchu a turizmu sa viaže ďalšie rozšírenie obchodnej siete a služieb. Ktoré by mali byť prostriedkom na riešenie problematiky vysokej nezamestnanosti v obci.

Základom pre ďalší rozvoj obce ostáva dobudovanie technickej, občianskej a sociálnej infraštruktúry, rekonštrukcia miestnych komunikácií, chodníkov a dobudovanie objektov občianskej vybavenosti.

Dôležité pre ďalší rozvoj obce je vyriešenie aktívneho zapojenia Rómskej menšiny v obci do spoločného riešenia problémov obce a zlepšenie ich bývania a spôsobu života v obci.

Realizácia týchto investičných aktivít sa javí ako nevyhnutnosť v procese rozvoja k prosperite obce.

1.2.2. Disparity

Hlavné disparity obce

Rozvojový potenciál	Súčasný stav
Vysoký počet voľných pracovných síl na trhu práce napríklad využiteľných v rozvoji služieb	Nízka miera prispôsobivosti a flexibility nezamestnaných (najmä rizikových skupín), nevyužívanie príležitostí na samozamestnanie.
Vysoký potenciál pre rozvoj turizmu (prírodný aj kultúrno-historický)	Miera využívania podmienok pre turizmus je veľmi nízka, najmä z hľadiska dĺžky pobytu návštevníkov (nevyužité existujúce ubytovacie kapacity)
Prioritou rozvoja obce je rozvoj v oblasti cestovného ruchu	Nedostatočné investície do oblasti vzhľadom na obce a vytvárania podmienok pre spokojnosť návštevníkov
Vysoký podiel Rómskeho obyvateľstva v obci	Nízka miera využívania ich pozitívnych daností, zručností a schopností pre plnenie cieľov rozvoja obce. Nízka miera zapájania Rómov do rozvojových procesov.

1.3. Problémová analýza

Hlavné problémy:

1. Nedostatočná úroveň podnikania
2. Nezamestnanosť, málo pracovných príležitostí v obci a okolí
3. Početná rómska komunita a jej nízka životná úroveň (600 obyvateľov)

Následky:

- a) Zhoršujúca sa kvalita života
- b) Zlá sociálna situácia

Príčiny nedostatočnej úrovne podnikania:

1. Zlá infraštruktúra

- a) Zlé dopravné spojenie
- b) Zlý stav pozemných komunikácií
- c) Obec nie je plynofikovaná
- d) Medostatočné pokrytie obce signálom mobilných operátorov

2. Nedostatok podnikateľov podnikajúcich v obci

- a) Chýbajú podnikateľské aktivity obce
 - nízka spolupráca obce s inými obcami
 - slabá prezentácia obce v rámci investičných možností
 - malá zainteresovanosť obyvateľov obce na dianí v obci
- b) Chýbajúce služby

3. Nedostatok finančných prostriedkov

2. STRATEGICKÁ ČASŤ

2.1. Vízia obce

Tvorba podmienok a využitie zdrojov prispeje k zvýšeniu ekonomickej úrovne obce. S obchodným prínosom zvýši zamestnanosť a zabezpečí predpoklady pre ďalší rozvoj obce.

Príroda

Dlhodobé udržovanie a skvalitňovanie prírodného prostredia, úprava verejných priestranstiev je spoločným cieľom všetkých obyvateľov obce. Obec je príťažlivá s udržiavanou zeleňou, upravenými ulicami a okolím rodinných domov. Nakladanie s odpadmi nie je ešte úplne doriešené. V obci je zabezpečená informovanosť obyvateľov o životnom prostredí, a propagácia chránených území a národného parku. V obci sa čiastočne realizuje separovaný zber odpadov a postupne sa likvidujú malé divoké skládky odpadov.

Ludia

Obec zlepšuje kvalitu života obyvateľov predovšetkým vybudovaním plne funkčných prvkov služieb a tým vytvorí dobré podmienky pre príjemné a bezproblémové bývanie jej obyvateľov. Zlepšuje sa starostlivosť o ich životné potreby (sociálne, zdravotné, bytové) a zvýši ich kvalitu života podporou kultúry, športu a vzdelávania. Vytvára sa internetové stredisko pre aktuálne informácie. Postupne sa zabezpečuje vzdelávanie obyvateľstva a záujem o rozvoj obce.

Ekonomika

Zlepšiť podmienky pre rozvoj podnikateľských aktivít, s dôrazom na zvýšenie úrovne zamestnanosti a úrovne kvality služieb pre obyvateľov obce a návštevníkov.

Využívaním finančných prostriedkov EÚ sa buduje lokálna infraštruktúra a podnikateľské prostredie v obci.

Životné prostredie

Dobudováva sa technická infraštruktúra, dôraz sa kladie na dopravnú dostupnosť, opravu ciest, chodníkov, úpravou okolia rodinných domov s kvalitnými službami občianskej vybavenosti a s množstvom príležitostí na trávenie voľného času a možnosti trvaloudržiateľného rozvoja vidieka.

Obec Telgárt sa bude snažiť pretransformovať uvedenú víziu na skutočnosť využitím všetkých možných finančných zdrojov z Európskej únie, aby tak naplnila stanovené ciele regionálneho rozvoja a tak prispela k skvalitneniu života občanov obce.

Obec Telgárt podľa významu a lokalizácie v sídelnom systéme v zmysle Rozhodnutia ministra výstavby a regionálneho rozvoja SR č. 3/2007 z 6.6.2007 je zaradená do kohézneho pólu rastu pre Národný strategický referenčný rámec na roky 2007 – 2013.

2.2.Strategické ciele rozvoja obce

Rozvojová stratégia obce vychádza z výsledkov auditu územia, komplexných analýz hospodársko-sociálnej situácie, zo SWOT analýzy, z identifikovaného rozvojového potenciálu a z ďalších faktografických údajov a porovnaní. Definovanie globálnych cieľov a špecifických cieľov v jednotlivých oblastiach hospodársko-sociálneho rozvoja obce je dôležité z hľadiska naplnenia rozvojových zámerov a priorít obce. Pod každý špecifický cieľ sú zahrnuté aktivity investičného i neinvestičného charakteru. Tie sa môžu podľa situácie, potreby a finančného zabezpečenia dopĺňať a modifikovať, tak ako si to spoločensko-ekonomický vývoj v obci bude vyžadovať. Globálne ciele a špecifické ciele však majú svoju dlhodobú platnosť a ich naplnenie je zárukou budúcej rozvinutej a prosperujúcej občianskej komunity.

Strategický cieľ :

„Skvalitnenie úrovne života občanov v obci“

Rozvojová os I – Základná infraštruktúra

Všeobecný cieľ I : Skvalitnenie miestnej infraštruktúry v obci

Špecifický cieľ č. I./ 1 - Zlepšenie dopravnej infraštruktúry

Opatrenie č. 1.1: Rozvoj dopravnej obslužnosti v obci a zlepšenie stavu verejných priestranstiev

Aktivity:

- oprava miestnych komunikácií a chodníkov
- budovanie cestných kanalizačných rigolov
- vybudovanie obchvatu obce cez Hudrovu dolinu
- oprava verejných plôch a rekultivácia plôch v centre obce
- regulácia miestneho potôčika

Špecifický cieľ č. I./ 2 – Skvalitnenie a modernizácia technickej infraštruktúry

Opatrenie č.1.2.

Dobudovanie II. etapy kanalizácie v obci.

Aktivita:

- zabezpečiť projektovú dokumentáciu na výstavbu II. etapy kanalizácie v obci
- zabezpečiť výstavbu kanalizácie ďalšej časti v obce, ktorá ešte nebola odkanalizovaná a napojenie všetkých domácností aj obecných objektov na spoločnú kanalizáciu, kanalizácia sa týka aj Športovo-rekreačného areálu Telgárt
- budovanie cestných kanalizačných rigolov

Opatrenie č. 1.3

Vybudovať druhú čističku odpadových vôd pri Športovo-rekreačnom areály Telgárt a zabezpečiť účinné čistenie odpadových vôd

Aktivity:

- na základe štúdie zabezpečiť projektovú dokumentáciu na vybudovanie druhej čističky odpadových vôd pri Športovo-rekreačnom centre Telgárt
- vybudovanie druhej ČOV v obci pri Športovo-rekreačnom centre Telgárt

Opatrenie č. 1.4.

Napojenie rómskej osady na obecný vodovod, výstavba dvoch Hygienických centier a sociálnych zariadení

Aktivity:

- vytvorenie projektovej dokumentácie na pripojenie rómskej osady na obecný vodovod
- výstavba dvoch Hygienických centier
- výstavba sociálnych zariadení

Špecifický cieľ č. I./ 3: Energetická koncepcia

Opatrenie č. 1.5.

Podpora využívania obnoviteľných zdrojov energie

Aktivity:

- podpora technických opatrení na znižovanie energetických strát budov a objektov
- využívanie biomasy pre vykurovanie objektov - obecný úrad a príslušné objekty do 100 m, materskej školy a kultúrneho domu
- presadzovanie využívania miestnych alternatívnych energetických zdrojov
- (solárna energia, veterná energia a pod.)
- využívanie miestnych druhových energetických zdrojov ako doplnkový alebo náhradný energetický zdroj pre potreby obyvateľstva a služieb (dendromasa, biomasa, poľnohospodárske odpady a pod.)

Špecifický cieľ č. I./ 4: Rozvoj informačno-komunikačných technológií

Opatrenie č. 1.6.

Vybudovanie efektívneho informačného systému obce

Aktivity:

- rekonštrukcia obecného rozhlasu a verejného osvetlenia
- zabezpečenie internetu pre potreby obyvateľstva
- internetizácia obecnej knižnice
- inštalácia smerových orientačných tabúl a priestorových informačných tabúl pre návštevníkov

Rozvojová os II - Odpadové hospodárstvo

Všeobecný cieľ II : Skvalitnenie miestneho odpadového hospodárstva

Špecifický cieľ II./1 Skvalitnenie likvidácie odpadov

Opatrenie č.2.1. :

Rozvoj infraštruktúry odpadového hospodárstva

Opatrenie je zamerané na zamedzenie vytvárania divokých skládok a ich likvidáciu, na podporu investícií do separovaného zberu odpadov, výstavbu zariadení na likvidáciu a recykláciu odpadov.

Aktivity:

1. výstavba Zberného dvora odpadov – odpadové hospodárstvo Telgártu
2. uzavretie a rekultivácia malých divokých skládok
3. budovanie zariadení na zneškodňovanie a recykláciu odpadov
4. tvorba a rekonštrukcia priestorov na separovaný zber odpadov v obytných zónach
5. budovanie centrálnych biokompostární
6. zabezpečenie pravidelnej starostlivosti o zber TKO a odvoz na skládku TKO

Rozvojová os III – Občianska infraštruktúra

Všeobecný cieľ III : Zlepšenie kvality miestnej občianskej infraštruktúry

Špecifický cieľ III./ 1 Skvalitnenie občianskej infraštruktúry

Opatrenie č. 3.1.:

Rozvoj školskej infraštruktúry

- Zabezpečenie výchovno-vzdelávacích procesov a podpora vzdelávania obyvateľstva v produktívnom a poproduktívnom veku.

Aktivity :

- rekonštrukcia budovy Základnej školy a vnútorného vybavenia
- rozvoj mimoškolských a športových aktivít

- podporovať tvorivosť a realizovať rôzne školské projekty, resp. projekty financované Európskou úniou
- podporovať vznik špeciálnej triedy pre nadané deti ako aj pre deti s potrebou osobitného vzdelávacieho procesu. Riešenie školskej výchovy detí z marginalizovaných rodín
- riešenie predškolskej výchovy detí z marginalizovaných rodín

Opatrenie č. 3.2:

Rozvoj sociálnej infraštruktúry

- Opatrenie je zamerané na sociálnych služieb a podporu integrácie rôznych skupín obyvateľstva do spoločenského života.

Aktivity :

- zabezpečenie poradenstva v sociálnej oblasti
- obnova a rekonštrukcia zariadení sociálnej infraštruktúry
- rozširovať opatrovateľské služby pre obyvateľov. Zariadenie je pre občanov , ktorých zdravotný stav si vyžaduje občasnú opateru pri zabezpečovaní nákupov, prání, upratovaní, pomoc pri osobnej hygiene, žehlenie, donáška stravy, zabezpečovaní doprovodu k lekárovi a vybavovaní úradných záležitostí. Obec zabezpečí vyškolené opatrovateľky.
- tvorba projektov pre získavanie finančných prostriedkov z EÚ pre skvalitňovanie a poskytovanie nových služieb
- vypracovanie projektu pre rodiny rómskeho obyvateľstva
- riešenie rómskej problematiky - vzdelávanie a výchova rómov

Opatrenie č. 3.3:

Rozvoj zdravotnej infraštruktúry

- Cieľom opatrenia je udržať zdravotnícke služby, s možnosťou rozšírenia základných zdravotníckych služieb.

Aktivity :

- rozvoj nedostatočných ambulantných služieb
- vybudovanie vysunutého pracoviska záchranej služby
- zabezpečenie osobitnej osobnej prepravy osôb zdravotne ťažko postihnutých k ambulanciám a lekárniam
- podpora zdravotnej prevencie a vzdelávania v tejto oblasti u detí predškolského

a školského veku

- podporovať význam zdravotnej prevencie u občanov

Opatrenie č. 3.4:

Rozvoj kultúrnej infraštruktúry

- Cieľom je rozvoj spoločenského a kultúrneho života obyvateľov obce ako aj návštevníkov. Zlepšenie stavu kultúrnych zariadení a budovanie spoločných aktivít.

Aktivity :

- vytvorenie podmienok sprístupnenia kultúrno-historických pamiatok v obci
- prestavba kultúrneho domu, s možnosťou využitia priestorov budovy na voľnočasové aktivity
- rekonštrukcia vidieckeho domu v centre obce a vybudovanie stálej expozície ľudových tradícií a histórie obce
- rozvoj tradičných remesiel a gastronómie
- podporovať a realizovať kultúrne podujatia na prezentáciu umenia
- budovať a pripravovať kultúrne prejavy obyvateľstva (folklórne podujatia, tanečné skupiny, a pod.)
- podpora knižníc a knižnej literatúry

Opatrenie č.3.5. :

Regenerácia sídelnej infraštruktúry

- Cieľom je rekonštruovať a modernizovať zariadenia obce pre skvalitnenie života

Aktivity :

- rekonštrukcia požiarnej zbrojnice
- oprava verejného osvetlenia
- úprava zelene a obecných priestranstiev stredu obce

Rozvojová os IV. - Životné prostredie

Všeobecný cieľ IV : Zlepšenie prostredia života obyvateľov v obci

Špecifický cieľ č. IV./1: Zlepšenie, ochrana a rozvoj životného prostredia

Opatrenie č. 4.1.

Zlepšenie životného prostredia

Aktivity:

- dobudovanie kanalizačných sietí a biologických čističiek odpadových vôd
- ochrana vodných zdrojov
- obmedzenie používania škodlivých chemických poľnohospodárskych hnojív
- zavádzanie prísnejších nariadení proti nelegálnemu vypúšťaniu domových žúmp
- úprava korýt potokov a riek v rámci protipovodňových aktivít
- obnova a budovanie cestných kanalizačných rigolov
- zlepšenie vzhľadu obce

Opatrenie č. 4.2.

Podpora ekologickej výchovy

Aktivity:

- zabezpečenie prednášok a besied zameraných na zvyšovanie environmentálneho vedomia všetkých skupín obyvateľstva s upozorneniami na pozitívne dôsledky - zlepšenie prostredia pre turizmus a pod.
- ekologická výchova na separovaný zber odpadov

Opatrenie č. 4.3.

Vypracovanie územného plánu obce Telgárt

Aktivity:

- Výber spracovateľa
- spracovanie územného plánu
- pripomienkové konanie a úpravy
- schválenie

Rozvojová os V – Ekonomika a zamestnanosť

Všeobecný cieľ V : Zvýšenie miery miestnej zamestnanosti a rozvíjanie miestnej ekonomiky

Špecifický cieľ č. V./ 1 – Zvýšenie ekonomickej aktivity malého a stredného podnikania z domácich zdrojov zlepšením podnikateľského prostredia

Opatrenie č. 5.1

Zlepšenie prístupu k finančným zdrojom a k finančným podporným programom

Aktivity:

- zabezpečenie informovanosti záujemcov o živnostenské podnikanie a možnostiach financovania

Opatrenie č. 5.2.

Vytváranie podmienok na rozvoj finálnej výroby na báze domácich zdrojov

Aktivity:

- podpora malých a stredných podnikov využívajúcich miestny potenciál vytvárajúcich pracovné miesta formou nízkeho nájmu za priestory.

Špecifický cieľ č. V./ 2 - Rozvoj cestovného ruchu

Opatrenie č. 5.3.

Vytvorenie agroturistiky v spolupráci s podnikateľským sektorom

Aktivity:

- využívanie jestvujúcich stavieb, budov a budovanie agroturistických zariadení v obci
- zabezpečiť propagáciu vidieka – vidieckeho turizmu a agroturizmu

Opatrenie č. 5.4.

Podpora tvorby produktov cestovného ruchu a zvyšovanie kvality poskytnutých služieb návštevníkom obce

Aktivity:

- dokončenie Športovo-rekreačného areálu Telgárt – vybudovanie ihrísk
- vytvorenie podmienok pre letnú a zimnú turistiku

- vybudovanie športového ihriska

Opatrenie č. 5.5.

Podpora projektov v rámci rozvoja cestovného ruchu.

Aktivity:

- výstavba ubytovacích a stravovacích zariadení, objektov a rekonštrukcia existujúcich objektov

Špecifický cieľ č.V./ 3: Rozvoj poľnohospodárstva a lesného hospodárstva

Opatrenie č. 5.6.

Ekonomický rozvoj vidieka

Aktivity:

- podpora vzniku spracovateľských podnikov
- podpora projektov zakladania rodinných firiem a remeselných domov
- zapojenie sa do širších územných činností (regionálny hospodársky kontakt a pod.)
- podpora združovania sa podnikateľských subjektov v obci s cieľom zvýšiť konkurencieschopnosť podnikov

Opatrenie č. 5.7.

Ochrana vidieckej krajiny

Aktivity:

- podpora poľnohospodárskych výrobných postupov smerujúcich k ochrane životného prostredia a krajiny (rekultivačné projekty, projekty efektívneho hospodárenia s vodou v poľnohospodárstve a pod.)
- uchovanie lesného genofondu a jeho rozširovanie
- budovanie lesných ciest

3. IMPLEMENTÁCIA STRATÉGIE

3.1. Realizačný rámec opatrení

Stratégia hospodárskeho a sociálneho rozvoja obce Telgárt určila ciele, opatrenia a konkrétne úlohy na ich splnenie. Táto dlhodobá stratégia je rozpracovaná na kratšie obdobie vo forme programového plánu.

Programový plán rieši potreby najdôležitejších úloh a opatrení – prioritných problémov obce na 3 – 7 rokov.

Obec stanovila nasledujúce priority implementácie stratégie:

1. **Rekonštrukcia miestnych komunikácií a chodníkov**
2. **Spracovanie Územného plánu obce**
3. **Rekonštrukcia a modernizácia infraštruktúry vzdelávania**
4. **Dobudovanie kanalizácie a čističky odpadových vôd**
5. **Zberný dvor odpadov – odpadové hospodárstvo**
6. **Úprava verejných priestranstiev obce**
7. **Riešenie rómskej problematiky (vybudovanie 2 Hygienických centier)**
8. **Rozvoj kultúrnej infraštruktúry**

Priorita č. 1: Rekonštrukcia miestnych komunikácií a chodníkov

Rozvojová os I	Základná infraštruktúra
Špecifický cieľ I/1	Rozvoj dopravnej obslužnosti v obci
Opatrenie č. 1.1:	Rozvoj dopravnej obslužnosti v obci a zlepšenie stavu verejných priestranstiev
Aktivity	<ol style="list-style-type: none"> 1. oprava miestnych komunikácií a chodníkov 2. budovanie cestných kanalizačných rigolov

	3. vybudovanie obchvatu obce cez Hudrovu dolinu
Úlohy	1) vypracovanie projektovej dokumentácie 2) Oprava miestnych komunikácií, chodníkov a rigolov 3) Investičná akcia výstavby cestného obchvatu
Predpokladané náklady	1. cca projekt 1 500 tis. Sk 2. cca 6 mil. Sk 3. cca 20 mil. Sk
Zdroje financovania	ROP,
Časový harmonogram	1) Rok 2008 2) Rok 2009-2010 3) Rok 2009 – 2010
Zodpovedná osoba/inštitúcia	Starostka obce
Ukazovatele splnenia úloh	Opravené miestne komunikácie a chodníky, rigoly - dĺžka, vybudovaný obchvat obce, zníženie exhalátov a hlučnosti

Priorita č. 2: Spracovanie Územného plánu obce

Rozvojová os IV	Životné prostredie
Špecifický cieľ IV./ 1	<i>Zlepšenie, ochrana a rozvoj životného prostredia</i>
Opatrenie č. 4.3:	Vypracovanie územného plánu obce Telgárt
Aktivita	Vypracovanie územného plánu obce Telgárt
Úlohy	1. Výber spracovateľa 2. spracovanie územného plánu 3. pripomienkové konanie a úpravy 4. schválenie
Predpokladané náklady	cca 300.000,- Sk
Zdroje financovania	Ministerstvo výstavby a regionálneho rozvoja, Obec Telgárt, Ministerstvo ŽP
Časový harmonogram	2008-2009
Zodpovedná osoba/inštitúcia	Starosta obce, Obecné zastupiteľstvo, spracovateľ
Ukazovatele splnenia úloh	Vypracovaný ÚP, pripomienky Zápisnica z posúdenia a schvaľovania

Priorita č. 3: Rekonštrukcia a modernizácia infraštruktúry vzdelávania

Rozvojová os III	Občianska infraštruktúra
Špecifický cieľ III./ 1	Skvalitnenie občianskej infraštruktúry
Opatrenie č. 3.1:	Rozvoj školskej infraštruktúry
Aktivita	Rekonštrukcia a modernizácia Základnej školy
Úlohy	<p>- zvýšiť kvalitu poskytovaných služieb v oblasti vzdelávania prostredníctvom rekonštrukcie Základnej školy v ktorej je 74 % rómskych detí.</p> <p>Úloha- vytvorenie projektovej dokumentácie na rekonštrukciu budovy v rátane dokumentácie EIA a SEA maximálne do 8% projektových nákladov, na základe projektovej dokumentácie zabezpečiť rekonštrukciu Základnej školy s modernizáciou priestorov, vonkajšieho architektonického riešenia, zvýšenia energetickej hospodárnosti budov a obstarania vnútorného a vonkajšieho vybavenia objektu.</p>
Zdôvodnenie	Základným predpokladom pre zvýšenie kvality poskytovaných služieb v oblasti vzdelávania je odstránenie nevyhovujúcich podmienok budov, rekonštrukcia sociálnych zariadení a zníženie energetickej náročnosti prevádzky školy opravou obvodových múrov a strechy, únikmi tepla cez nevyhovujúce okná a chodby. Preto je nutná rekonštrukcia na základe vypracovanej projektovej dokumentácie.
Cieľ	Cieľom je zvýšenie úrovne a kvality poskytovaných služieb v oblasti vzdelávania rekonštrukciou jestvujúceho objektu ZŠ.
Opravené výdavky	<ol style="list-style-type: none"> 1. Náklady spojené s projekčnou prípravou na rekonštrukciu Základnej školy 2. Náklady na realizáciu rekonštrukcie – odstránenie nevyhovujúcich podmienok prístupu, modernizácia a zníženie vysokej energetickej náročnosti
Oprávnení žiadatelia	Miestna samospráva – obec, zriaďovateľ Základnej školy
Predpokladané náklady	<ol style="list-style-type: none"> 1. projektová dokumentácia 750 tis.Sk 2. realizácia rekonštrukcie cca 30 mil. Sk
Zdroje financovania	Ministerstvo výstavby a regionálneho rozvoja, Regionálny operačný program
Časový harmonogram	<ol style="list-style-type: none"> 1. Vypracovanie projektovej dokumentácie – rok 2008 2. Realizácia rekonštrukcie – rok 2008 – 2009
Zodpovedná osoba/inštitúcia	Starostka obce, Obecné zastupiteľstvo, spracovateľ
Ukazovatele splnenia úloh	Vypracovaný projekt, realizovaná modernizácia, zvýšenie hospodárnosti budovy a rekonštrukcia Základnej školy

Priorita č. 4: Dobudovanie kanalizácie a čističky odpadových vôd

Rozvojová os I	Základná infraštruktúra
Špecifický cieľ č. I./ 2	Rozvoj technickej infraštruktúry (kanalizácia, a ČOV)
Opatrenie č. 1.2: Opatrenie č. 1.3:	Dobudovanie II. etapy kanalizácie v obci. Vybudovať druhú čističku odpadových vôd pri Športovo-rekreačnom areály Telgárt a zabezpečiť účinné čistenie odpadových vôd
Aktivity	Zabezpečiť výstavbu kanalizácie ďalšej časti v obci, ktorá ešte nebola odkanalizovaná a napojenie všetkých domácností aj obecných objektov na spoločnú kanalizáciu, kanalizácia sa týka rómskych osídlení vo vidieckom prostredí
Úlohy	- zabezpečiť účinné čistenie odpadových vôd a napojenie domácností a iných objektov v obci na kanalizačnú sieť – vytvorenie projektovej dokumentácie na výstavbu kanalizácie a čističky odpadových vôd v obci a na základe projektovej dokumentácie zabezpečiť výstavbu II.etapy kanalizácie a čističky odpadových vôd
Zdôvodnenie	Základným predpokladom pre vytvorenie podmienok pre plnohodnotný život obyvateľov obce, ako aj pre podnikateľov a turistov je zlepšenie infraštruktúry v obci – vrátane technickej. Obec nemá dobudovanú kanalizáciu a čističku pre všetkých obyvateľov, preto je to pre obec prioritou.
Cieľ	Cieľom je zlepšenie stavu životného prostredia v obci, a tým aj vytvorenie vhodných podmienok pre podnikanie v cestovnom ruchu – zlepšenie v oblasti ekonomickej a následne aj sociálnej.
Oprávnené výdavky	1. Náklady spojené s projekčnou prípravou pre výstavbu kanalizácie a čističky odpadových vôd v obci 2. Náklady na realizáciu výstavby kanalizácie a čističky Odpadových vôd v obci
Oprávnení žiadatelia	Obec, miestna verejná samospráva,
Predpokladané náklady	1. Vypracovanie projektovej dokumentácie – cca 500 tis.Sk 2. Realizácia výstavby II.etapy kanalizácie – cca 20 mil.Sk
Zdroje financovania	NSRR, ROP, regenerácia sídiel- rozvoj obcí s rómskymi osídleniami vo vidieckom prostredí
Časový harmonogram	1. Projektová dokumentácia rok 2008 2. Výstavba kanalizácie rok 2009-2010
Zodpovedná osoba/inštitúcia	Starostka obce, Obecné zastupiteľstvo,
Ukazovatele splnenia úloh	Vybudovaná splašková kanalizácia celej obce, čistenie odpadových vôd, kvalita vypúšťaných vôd do recipientu

Priorita č. 5: Zberný dvor odpadov – odpadové hospodárstvo

Rozvojová os II	Odpadové hospodárstvo
Špecifický cieľ II./ 1	Skvalitnenie likvidácie odpadov
Opatrenie č. 2.1:	Rozvoj infraštruktúry odpadového hospodárstva
Aktivita	Zberný dvor odpadov – odpadové hospodárstvo Telgárt
Opatrenia, Úlohy	<ul style="list-style-type: none"> - Vypracovanie projektovej dokumentácie - Realizácia separovaného zberu odpadov, Zhromažďovanie odpadov od obyvateľstva, separácia a nakladanie sa nimi.
Zdôvodnenie	V súčasnosti sa vykonáva čiastočný separovaný zber na PET fľaše a sklo. Tento zber je nedostatočný a z hľadiska riešenia zberu odpadov z okolitých obcí nevyhovujúci. Obec sa nachádza v oblasti troch Národných parkov (NAPANT, Slovenský raj, Muránska planina) a riešenie rozvoja infraštruktúry odpadového hospodárstva je prioritnou úlohou.
Cieľ	Realizácia projektu odpadového hospodárstva – Zberného dvora kapacitne dimenzovaný na zhromažďovanie odpadov z obcí Telgárt, Šumiac, Závadka nad Hronom, Pohorelá, Val'kovňa. Potom jeho následná separácia a jeho zhodnocovanie. Zberný dvor bude realizovaný na všetky druhy odpadov – papier, plasty, PET fľaše, sklo, elektronický šrot, pneumatiky, biologický odpad, stavebná suť a problémový odpad.
Oprávnené výdavky	<ol style="list-style-type: none"> 1. Vypracovanie projektovej dokumentácie 2. Podpora aktivít v oblasti separovaného zberu odpadov a ich zhodnocovanie. Realizácia Zberného dvora odpadov – odpadové hospodárstvo.
Oprávnení žiadatelia	Miestna samospráva, obec, prevádzkovateľ
Predpokladané náklady	<ol style="list-style-type: none"> 1. Projektová dokumentácia – 300 tis.Sk 2. Realizácia Zberného dvora – 10 mil. Sk
Zdroje financovania	NSRR , OP ŽP
Časový harmonogram	<ol style="list-style-type: none"> 1. Projektová dokumentácia – rok 2008 2. Realizácia Zberného dvora – rok 2008 -2009
Zodpovedná osoba/inštitúcia	Starostka obce, obecné zastupiteľstvo
Ukazovatele splnenia úloh	Separovaný zber odpadov v Zbernom dvore, likvidácia divokých a čiernych skládok a pomoc obyvateľom

Priorita č. 6: Úprava verejných priestranstiev obce

Rozvojová os IV	Životné prostredie
Špecifický cieľ IV./ 1	Zlepšenie, ochrana a rozvoj životného prostredia
Opatrenie č. 4.1:	Zlepšenie životného prostredia
Aktivita	<ol style="list-style-type: none"> 1. oprava verejných plôch a rekultivácia plôch v centre obce v okolí obecného úradu 2. regulácia miestneho potôčika
Úlohy	<ul style="list-style-type: none"> - projektová dokumentácia - investičné akcie opravy verejných plôch, a úprava centra obce so zeleňou
Predpokladané náklady	<ol style="list-style-type: none"> 1. verejné plochy 1 200 tis. Sk 2. regulácia potoka 15 mil. Sk
Zdroje financovania	NPRV, MŽPSR, ROP
Časový harmonogram	<ul style="list-style-type: none"> - 2008 - 2009-2010
Zodpovedná osoba/inštitúcia	Starostka obce Obec Telgárt
Ukazovatele splnenia úloh	Upravené verejné priestranstvá, regulovaný miestny potôčik Zvýšenie kvality života v obci a spokojnosti občanov Zvýšenie návštevnosti obce

Priorita č. 7: Riešenie rómskej problematiky

Rozvojová osť I	Základná infraštruktúra
Špecifický cieľ I./ 2	Rozvoj technickej infraštruktúry (kanalizácia, a ČOV
Opatrenie č. 1.4:	Napojenie rómskej osady na obecný vodovod, výstavba dvoch Hygienických centier a sociálnych zariadení
Aktivita	<ul style="list-style-type: none"> - Vytvorenie projektovej dokumentácie na pripojenie rómskej osady na obecný vodovod - výstavba dvoch Hygienických centier - výstavba sociálnych zariadení.

Úlohy	<ul style="list-style-type: none"> - projektová dokumentácia - investičné akcie výstavby a rozšírenia
Predpokladané náklady	<ol style="list-style-type: none"> 1. cca projekt 500 tis. Sk 2. realizácia prác 15 mil. Sk
Zdroje financovania	ROP, NPRV, MŽPSR
Časový harmonogram	<ol style="list-style-type: none"> 1. Rok 2008 2. Rok 2009-2010
Zodpovedná osoba/inštitúcia	<p>Starostka obce</p> <p>Obec Telgárt</p>
Ukazovatele splnenia úloh	<p>Zlepšenie života rómskych obyvateľov a zvýšenie ich životnej úrovne</p> <p>Zlepšenie kvality životného prostredia v rómskych osadách</p>

Priorita č. 8: Rozvoj kultúrnej infraštruktúry v obci

Rozvojová os III	Občianska infraštruktúra
Špecifický cieľ III./ 2	Skvalitnenie občianskej infraštruktúry
Opatrenie č. 3.4.:	Rozvoj kultúrnej infraštruktúry
Aktivita	<ol style="list-style-type: none"> 1. prestavba kultúrneho domu, s možnosťou využitia priestorov budovy na voľnočasové aktivity 2. dokončenie Športovo-rekreačného areálu Telgárt – vybudovanie ihrísk 3. rekonštrukcia požiarnej zbrojnice 4. rekonštrukcia vidieckeho domu v centre obce a vybudovanie stálej expozície ľudových tradícií a histórie obce
Úlohy	<ul style="list-style-type: none"> - Vypracovanie projektovej dokumentácie a zabezpečenie financovania - Investičná akcia Prestavba kultúrneho domu - Rekonštrukcia požiarnej zbrojnice - Vytvorenie pamätného domu rekonštrukciou - dokončenie Športovo-rekreačného areálu Telgárt – vybudovanie ihrísk

Predpokladané náklady	1. Kultúrny dom 10 000 tis. Sk 2. Športovo – rekreačný areál 25 mil.Sk 3. Požiarna zbrojnica 6 000 tis. Sk 4. vidiecky dom 4 mil. Sk
Zdroje financovania	ROP, MKSR, obec
Časový harmonogram	1. Rok 2008-2009 – projektová dokumentácia 2. Rok 2009 – 2012 Realizácia prestavby a rekonštrukcie
Zodpovedná osoba/inštitúcia	Starosta obce Vykonávatelia rekonštrukcií a prestavby
Ukazovatele splnenia úloh	Zrekonštruované objekty – kultúrny dom, stála expozícia, zrekonštruovaná požiarna zbrojnica, dokončený Športovo- rekreačný areál Telgárt Zvýšenie návštevnosti obce

3.2. Finančný rámec stratégie

Celkový Indikatívny finančný rámec v tis EUR

	EU ŠF + nár. spoluf.	EÚ iné	Št. rozpočet	Reg. a miestne zdroje	Iné	Vlastné	Spolu
Priorita 1							
Opatrenie 1.1	820					93	913
Priorita 2							
Opatrenie 4.3.			7			3	10
Priorita 3							
Opatrenie 3.1.	970					51	1 021
Priorita 4							
Opatrenie 1.2.	641					34	675
Opatrenie 1.3.						6	6
Priorita 5							
Opatrenie 2.1	325					17	342
Priorita 6							
Opatrenie 4.1	350		130			58	538
Priorita 7							
Opatrenie 4.3.	470					45	515
Priorita 8							
Opatrenie 3.4	1 100		200		50	143	1 493
SPOLU	4 676	0	337	0	50	450	5 513

3.3. Finančné zdroje

Program hospodárskeho rozvoja a sociálneho rozvoja obce Telgárt na roky 2007 - 2010, s výhľadom do roku 2015 vychádza z prioritných potrieb obce a z možností ich realizácie s cieľom zlepšovať životné podmienky jej obyvateľov a zvyšovať konkurencieschopnosť regiónu.

Na finančné zabezpečenie cieľov, úloh a aktivít stanovených do roku 2010 s výhľadom do roku 2015 bude obec využívať finančné prostriedky predovšetkým:

- z rozpočtu obce,
- z rozpočtu samosprávnych krajov,
- zo štátneho rozpočtu,
- z fondov Európskej únie,
- bankové úvery,
- príspevky od právnických a fyzických osôb,

V nižšie uvedených tabuľkách je spracovaný prehľad finančných zdrojov, ktoré svojim obsahom sú vhodné ako zdroje pre financovanie Cieľov a opatrení PHSR obce na roky 2007-2015.

Štrukturálne fondy EÚ

NÁRODNÝ STRATEGICKÝ REFERENČNÝ RÁMEC SR 2007 -2013	
Regionálny operačný program	
Prioritná os 1 - Infraštruktúra vzdelávania	
Opatrenie 1.1. Infraštruktúra vzdelávania	
Aktivita 1.1.1. Rekonštrukcia, rozširovanie a modernizácia existujúcich zariadení	
Aktivita 1.1.2. Obstaranie vybavenia vrátane IKT vybavenia	
Prioritná os 2 – Infraštruktúra sociálnych služieb, sociálnoprávnej ochrany a sociálnej kurately	
Opatrenie 2.1. – Infraštruktúra sociálnych služieb, sociálnoprávnej ochrany a sociálnej kurately	
Aktivita 2.1.1. Rekonštrukcia, rozširovanie a modernizácia existujúcich zariadení	
Aktivita 2.1.2. Budovanie nových zariadení	

Aktivita 2.1.3. Obstaranie vybavenia vrátane IKT vybavenia
Prioritná os 3 - Posilnenie kultúrneho potenciálu regiónov a infraštruktúra cestovného ruchu
Opatrenie 3.1. - Posilnenie kultúrneho potenciálu regiónov
Aktivita 3.1.1. Rekonštrukcia, rozširovanie a modernizácia existujúcich pamäťových a fondových inštitúcií
Aktivita 3.1.2. Obnova nevyužívaných nehnuteľných kultúrnych pamiatok na rozšírenie činnosti pamäťových a fondových inštitúcií na miestnej a regionálnej úrovni v územiach, ktoré sú v Novej stratégii cestovného ruchu SR do roku 2013 identifikované ako územia s medzinárodným významom a národným významom a ako územia v regióne vyššej kategória ako príslušný región
Aktivita 3.1.3. Obnova nevyužívaných respektíve nevhodne využívaných stavebných objektov evidovaných v registri hmotných kultúrnych pamiatok nehnuteľných kultúrnych pamiatok vo vlastníctve verejného sektora, ktoré je možné v odôvodnených a výnimočných prípadoch realizovať aj za účelom udržateľného využitia stavebných objektov na kultúrno-spoločenské a osvetové účely a to výlučne v obciach identifikovaných ako tzv. "póly rastu"
Aktivita 3.1.4. Revitalizácia príľahlých historických parkov v areáli nehnuteľných kultúrnych pamiatok v nadväznosti na aktivity 3.1.2. a 3.1.3.
Aktivita 3.1.5. Obstaranie vybavenia vrátane IKT vybavenia
Opatrenie 3.2. - Podpora a rozvoj infraštruktúry cestovného ruchu
Aktivita 3.2.1. Podpora verejnej infraštruktúry cestovného ruchu (parkoviská, cyklotrasy, orientačné tabule, chodníky, verejné sociálne zariadenia, odpočívadlá, lyžiarske bežecké trate a pod.) príľahlej ku komplexným strediskám CR s celoročným využitím v územiach, ktoré sú v Novej stratégii cestovného ruchu SR do roku 2013 identifikované ako územia s medzinárodným významom a národným významom a ako územia v regióne vyššej kategória ako príslušný región
Aktivita 3.2.2. Vytváranie a podpora existujúcich turisticko-informačných kancelárií (TIK) v územiach, ktoré sú v Novej stratégii cestovného ruchu SR do roku 2013 identifikované ako územia s medzinárodným významom a národným významom a ako územia v regióne vyššej kategória ako príslušný región
Aktivita 3.2.3. Podpora aktivít zameraných na propagáciu regiónov a kľúčových foriem CR v územiach, ktoré sú v Novej stratégii cestovného ruchu SR do roku 2013 identifikované ako územia s medzinárodným významom a národným významom a ako územia v regióne vyššej kategória ako príslušný región (podpora prezentácie cestovného ruchu na regionálnej a miestnej úrovni doma i v zahraničí)
Aktivita 3.2.4. Podpora budovania partnerstiev medzi aktérmi CR a regionálnych klastrov (na úrovni samospráv a súkromného sektora)
Aktivita 3.2.5. Podpora tvorby ucelenej ponuky produktov CR s dôrazom na efektívne využitie prírodného a kultúrneho potenciálu, kultúrno-poznávacieho CR, kúpeľného a mestského CR
Prioritná os 4 – Regenerácia sídiel
Opatrenie 4.1. – Regenerácia sídiel
Aktivity a.) Aktivity samostatne dopytovo orientovaných projektov
Aktivity b.) Integrované projekty rozvoja mestských oblastí

Aktivity c.) Projekty rozvoja obcí s rómskymi osídleniami vo vidieckom prostredí
Aktivity d.) Neinvestičné projekty
Opatrenie 4.2. Infraštruktúra nekomerčných záchranných služieb
Aktivita 4.2.1. Rekonštrukcia, rozširovanie a modernizácia existujúcich zariadení
Aktivita 4.2.2. Budovanie nových zariadení Hasičského a záchranného zboru - výjazdových staníc HaZZ v Trnave a Košiciach v zmysle identifikovaných potrieb v Koncepcii plošného rozmiestnenia síl ...
Aktivita 4.2.3. Obstaranie vybavenia vrátane IKT vybavenia okrem dopravných prostriedkov
Aktivita 4.2.4. Obstaranie vybavenia povodňovej záchrannej služby zriadenej HaZZ
Prioritná os 5 – Regionálne komunikácie zabezpečujúce dopravnú obslužnosť regiónu
Opatrenie 5.1. – Regionálne komunikácie zabezpečujúce dopravnú obslužnosť regiónu
Aktivita 5.1.1. Rekonštrukcia a modernizácia úsekov ciest II. a III. triedy vrátane rekonštrukcie a budovania dopravných subsystémov
Aktivita 5.1.2. Budovanie nových úsekov ciest II. a III. triedy vrátane rekonštrukcie a budovania dopravných subsystémov v preukazateľne odôvodnených a výnimočných prípadoch za účelom odstránenia identifikovaných nedostatkov v cestnej sieti s ohľadom na environmentálny a bezpečnostný aspekt

OP Zamestnanosť a sociálna inklúzia
Prioritná os - 1. Podpora rastu zamestnanosti
Opatrenie 1.1. Podpora programov v oblasti podpory zamestnanosti a riešenia nezamestnanosti a dlhodobej nezamestnanosti
Aktivita 1.1.1 Opatrenia aktívnej politiky trhu práce a podpory zamestnanosti
Aktivita 1.1.2 Aktivity zamerané na modernizáciu verejných služieb zamestnanosti
Aktivita 1.1.3 Aktivity zamerané na zlepšovanie mobility za prácou
Aktivita 1.1.4 Aktivity zamerané na zvyšovanie bezpečnosti a ochrany zdravia pri práci
Opatrenie 1.2 Podpora tvorby a udržiavania pracovných miest prostredníctvom zvýšenia adaptability pracovníkov, podnikov a podpory podnikania
Aktivita 1.2.1 Podpora adaptability podnikov, podnikateľov, podnikateľských združení a regiónov
Aktivita 1.2.2 Podpora integrovaných projektov na úrovni regiónov a SR
Aktivita 1.2.3 Podpora cielených služieb pre podniky/ zamestnávateľov a SZČO
Aktivita 1.2.4 Podpora tvorby nových pracovných miest vrátane podpory vytvárania nových pracovných miest v nových podnikoch a samozamestnania
Prioritná os - 2. Podpora sociálnej inklúzie
2.1 Podpora sociálnej inklúzie osôb ohrozených sociálnym vylúčením alebo sociálne vylúčených prostredníctvom rozvoja služieb starostlivosti s osobitným zreteľom na marginalizované rómske komunity

Aktivita 2.1.1 Podpora zvyšovania dostupnosti, kvality a efektivity služieb starostlivosti (sociálnych služieb a opatrení sociálnoprávnej ochrany a sociálnej kurately), ktoré zlepšujú prístup ohrozených a marginalizovaných skupín populácie na trh práce a do spoločnosti
Aktivita 2.1.2 Aktivity zamerané na prevenciu a elimináciu násilia ako bariéry vstupu a udržania sa na trhu práce
Aktivita 2.1.3 Aktivity zamerané na podporu komunitnej práce a na vyvolanie a podporovanie zmeny v rámci miestnych spoločenstiev a senzibilizačné aktivity
Aktivita 2.1.4 Podpora zvyšovania profesionality výkonu a budovanie ľudských kapacít v oblasti sociálnej inklúzie
2.2 Podpora vytvárania rovnosti príležitostí v prístupe na trh práce a podpora integrácie znevýhodnených skupín na trh práce s osobitným zreteľom na marginalizované rómske komunity
Aktivita 2.2.1 Programy vzdelávania a prípravy pre trh práce znevýhodnených uchádzačov o zamestnanie s výrazným zacielením na osoby vzdialené od trhu práce s osobitným zreteľom na osoby z marginalizovaných rómskych komunít
Aktivita 2.2.2 Podpora tvorby nových pracovných miest vrátane projektov podpory samozamestnania a inovatívnych prístupov pre znevýhodnených uchádzačov o zamestnanie a príslušníkov marginalizovaných skupín (t.j. cieľovej skupiny pre túto rámcovú aktivitu)
Aktivita 2.2.3 Programy druhej šance umožňujúce ukončenie základnej resp. strednej školy, získanie odborných zručností formou zamestnaneckej praxe s osobitným zreteľom na marginalizované rómske komunity
Aktivita 2.2.4 Programy zamerané na poskytovanie služieb zamestnanosti a vzdelávania pre zamestnancov ohrozených hromadným prepúšťaním s osobitným zreteľom na starších zamestnancov a zamestnancov s nízkym vzdelaním
Aktivita 2.2.5 Podpora mechanizmov predchádzania a eliminácie rodovej nerovnosti na trhu práce
2.3 Podpora zosúladenia rodinného a pracovného života
Aktivita 2.3.1 Podpora uľahčenia vstupu a udržania sa na trhu práce pre osoby s rodinnými povinnosťami
Aktivita 2.3.2 Aktivity zamerané na udržanie kontaktu s pracoviskom a profesionálnych zručností počas neprítomnosti na trhu práce z dôvodu plnenia rodinných povinností
Aktivita 2.3.3 Aktivity zamerané na rozširovanie podporných služieb pre zamestnancov s rodinnými povinnosťami
Aktivita 2.3.4 Podpora udržania osôb s rodinnými povinnosťami na trhu práce poskytovaním inovatívnych programov zo strany zamestnávateľov
Prioritná os 4 „Budovanie kapacít a zlepšenie kvality verejnej správy“
Opatrenie 4.1 Zlepšenie kvality služieb poskytovaných verejnou správou a neziskovými organizáciami
Aktivita 4.1.1 Podpora rozvoja ľudských zdrojov a zlepšenia kvality služieb poskytovaných verejnou správou
Aktivita 4.1.2 Podpora fungovania inštitúcií na pro klientsky orientovaný systém v rámci ďalšieho vzdelávania

Aktivita 4.1.3 Podpora rozvoja ľudských zdrojov a zlepšenia kvality služieb poskytovaných neziskovými organizáciami
Opatrenie 4.2 Zavedenie systémov riadenia kvality vo verejnej správe pre MVO v oblasti politiky zamestnanosti a sociálnej politiky
Aktivita 4.2.1 Vykonávanie komplexných auditov pred zavedením systému riadenia kvality
Aktivita 4.2.2 Výber systému riadenia kvality v podmienkach organizácie
Aktivita 4.2.3 Zavedenie a aplikovanie systému riadenia kvality

OP Vzdelávanie
Prioritná os 1 - Reforma systému vzdelávania a odbornej prípravy
Opatrenie 1.1. Premena tradičnej školy na modernú,
Aktivita 1.1.1 Podpora reformy a rozvoj všeobecného a odborného vzdelávania na ZŠ a SŠ
Aktivita 1.1.2 Podpora výchovného a kariérového poradenstva na ZŠ a SŠ
Aktivita 1.1.3 Podpora prípravy učiteľov a ďalšieho vzdelávania pedagogických zamestnancov
Aktivita 1.1.4 Podpora systému otvorenej školy
Aktivita 1.1.5 Podpora a rozvoj nástrojov hodnotenia výchovno-vzdelávacích činností škôl a školských zariadení
Prioritná os 2 - Ďalšie vzdelávanie ako nástroj rozvoja ľudských zdrojov
Opatrenie 2.1. Podpora ďalšieho vzdelávania
Aktivita 2.1.1. Zvyšovanie kvality ďalšieho vzdelávania
Aktivita 2.1.2. Rozvoj ľudských zdrojov v ďalšom vzdelávaní
Aktivita 2.1.3. Podpora učiacich sa regiónov a vytvárania sietí v ďalšom vzdelávaní
Aktivita 2.1.4. Podpora ďalšieho vzdelávania v jednotlivých sektoroch
Aktivita 2.1.5. Uľahčenie prístupu k ďalšiemu vzdelávaniu
Aktivita 2.1.6. Podpora diverzifikácie foriem financovania ďalšieho vzdelávania
Aktivita 2.1.7. Rozvoj kľúčových kompetencií prostredníctvom ďalšieho vzdelávania
Aktivita 2.1.8. Zlepšenie priechodnosti medzi sektormi a úrovňami formálneho, neformálneho a informálneho vzdelávania
Opatrenie 2.2 Podpora ďalšieho vzdelávania v zdravotníctve
Aktivita 2.2.1. Doplnenie systému zdravotníctva o kvalifikovaných odborníkov
Aktivita 2.2.2. Zvýšenie ďalších zručností pracovníkov v zdravotníctve v súvislosti s poskytovaním zdravotnej starostlivosti

Aktivita 2.2.3. Školiace aktivity súvisiace so zavádzaním nových technológií, prístrojov a zariadení
Aktivita 2.2.4. Tvorba a aktualizácia vzdelávacích programov
Aktivita 2.2.5. Rozvoj nových foriem ďalšieho vzdelávania v zdravotníctve
Prioritná os 3 - Podpora vzdelávania osôb s osobitými vzdelávacími potrebami
3.1. Zvyšovanie vzdelanostnej úrovne príslušníkov marginalizovaných rómskych komunít
Aktivita 3.1.1. Podpora prístupu príslušníkov MRK k vzdelávaniu na všetkých stupňoch škôl
Aktivita 3.1.2. Podpora individuálneho prístupu a rozvoj alternatívnych foriem a nástrojov vyučovania
Aktivita 3.1.3. Ďalšie vzdelávanie príslušníkov MRK
Aktivita 3.1.4. Ďalšie vzdelávanie osôb a podpora spolupráce inštitúcií pracujúcich v oblasti integrácie príslušníkov MRK do spoločnosti
3.2. Zvyšovanie vzdelanostnej úrovne osôb s osobitými vzdelávacími potrebami
Aktivita 3.2.1. Podpora prístupu osôb s osobitými vzdelávacími potrebami k vzdelávaniu na všetkých stupňoch škôl
Aktivita 3.2.2. Podpora individuálneho prístupu a rozvoj alternatívnych foriem a nástrojov vyučovania
Aktivita 3.2.3. Ďalšie vzdelávanie osôb s osobitými vzdelávacími potrebami
Aktivita 3.2.4. Ďalšie vzdelávanie osôb a podpora spolupráce inštitúcií pracujúcich v oblasti integrácie občanov s osobitými vzdelávacími potrebami do spoločnosti

OP Zdravotníctvo
Prioritná os - 2. Podpora zdravia a predchádzanie zdravotným rizikám
Opatrenie 2.1. Rekonštrukcia a modernizácia zariadení ambulantnej zdravotnej starostlivosti
Aktivita 2.1.1. Modernizácia, rekonštrukcia, budov
Aktivita 2.1.2. Dodávka zdravotníckej techniky – high technology
Aktivita 2.1.3. Dodávka a výmena morálne zastaraného IT a iného prístrojového vybavenia - štruktúrovaná kabeľáž

OP Informatizácia spoločnosti
Prioritná os 1 - Elektronizácia verejnej správy a rozvoj elektronických služieb
Opatrenie 1.2 Elektronizácia verejnej správy na miestnej a regionálnej úrovni
1. 1. Rozvoj zdieľaných služieb eGovernmentu na regionálnej a miestnej úrovni
1.2. Rozvoj špecializovaných služieb eGovernmentu na regionálnej a miestnej úrovni
Prioritná os 2 - Rozvoj pamäťových a fondových inštitúcií a obnova ich národnej infraštruktúry

Opatrenie 2.1 Zlepšenie systémov získavania, spracovania a ochrany obsahu zo zdrojov pamäťových a fondových inštitúcií

Opatrenie 2.2 Digitalizácia obsahu pamäťových a fondových inštitúcií, archivovanie a sprístupňovanie digitálnych dát

Prioritná os 3 - Zvýšenie prístupnosti k širokopásmovému internetu

3.1 Rozvoj a podpora trvaloudržateľného využívania infraštruktúry širokopásmového prístupu

OP Konkurencieschopnosť a hospodársky rast

Prioritná os 1 Inovácie a rast konkurencieschopnosti

Opatrenie 1.1. Inovácie a technologické transfery

Aktivita 1.1.1 Aktivity zamerané na modernizáciu strojov, prístrojov a zariadení, vybavenie skúšobní a technológií s cieľom zvýšenia konkurencieschopnosti a pridanej hodnoty vrátane nevyhnutného hardware a software,

Aktivita 1.1.2 Aktivity zamerané na modernizáciu strojov, prístrojov a zariadení, s cieľom znižovania a odstraňovania negatívnych vplyvov priemyslu a služieb na životné prostredie vrátane nevyhnutného hardware a software,

Aktivita 1.1.3 Malé stavebné úpravy, rekonštrukcia prevádzkových priestorov súvisiace s inováciou, ktoré výhradne úzko súvisia so zabudovaním nových strojov, prístrojov a zariadení, výrobných postupov a technológií (do oprávnených aktivít nespádajú ako oprávnené náklady rekonštrukcie budov a výstavba nových priestorov);

Aktivita 1.1.4 Podpora tvorby pracovných miest prostredníctvom rozvoja podnikania,

Aktivita 1.1.5 Účasť slovenských výrobcov na veľtrhoch a výstavách v SR a v zahraničí, na medzinárodných obchodných misiách a konferenciách, účasť podnikateľov na subkontrakčných veľtrhoch,

Aktivita 1.1.6 Vývoj a zavádzanie aplikácií elektronického obchodu,

Aktivita 1.1.7 Ďalšie podobné oprávnené aktivity, ktoré podporujú ciele opatrenia.

Opatrenie 1.2 Podpora spoločných služieb pre podnikateľov

Aktivita 1.2.1. Výstavba a revitalizácia infraštruktúry hnedých priemyselných parkov; (podpora rekonštrukcie a modernizácie bývalých priemyselných a podnikateľských lokalít pre ďalšie trvalo udržateľné investície na sanáciu a obnovu verejnej infraštruktúry podporujúce podnikanie),

Aktivita 1.2.2. Budovanie infraštruktúry zelených priemyselných parkov – výnimočne s veľkým socio-ekonomickým dopadom pre región po odsúhlasení MH SR,

Aktivita 1.2.3. Výstavba a vybavenie hmotnej infraštruktúry (rekonštrukcia, alebo výstavba budov a technologických priestorov vrátane sietí),

Aktivita 1.2.4. Iné aktivity nešpecifikované súvisiace s projektom

Aktivita 1.2.5. Realizácia projektu pre ochranu spotrebiteľa,

Aktivita 1.2.6. Ďalšie oprávnené aktivity, ktoré podporujú ciele opatrenia.

Opatrenie 1.3 Podpora inovačných aktivít v podnikoch

Aktivita 1.3.1 Podpora v priemysle zameraná na systematické získavanie nových poznatkov

a ich praktické využitie pri vývoji nových výrobkov, procesov, technologických postupov a zariadení alebo služieb alebo pri podstatnom zdokonalení existujúcich výrobkov, procesov, technologických postupov a zariadení alebo služieb (vrátane špecializovaného poradenstva pri vypracovávaní dokumentácie kvality v procese riadenia kvality, pri implementácii systémov manažérstva kvality),
Aktivita 1.3.2. Podpora inovácií v priemysle a službách, usmernenie výsledkov výrobného výskumu do plánu, projektu, úpravy alebo návrhu nového, zmeneného alebo vylepšeného výrobku, postupu alebo služby určených na predaj alebo prenájom a ich systematické využívanie pri výrobe materiálov, zariadení, systémov, metód a postupov. Výstupom tohto procesu môže byť aj zhotovenie prvého nekomerčného prototypu a jeho overenie (vrátane výroby skúšobných stavov); analýza uskutočniteľnosti, tvorba konštrukčnej dokumentácie vrátane zakúpenia výpočtových a konštrukčných hardware a software na riadenie dát,
Aktivita 1.3.3. Technické štúdie realizovateľnosti – analýza napr. technických riešení na úrovni patentov a úžitkových vzorov, inovatívnych aktivít z ekonomického, technického a technologického aspektu realizovateľnosti v praxi,
Aktivita 1.3.4. Príprava a budovanie systémov manažérstva kvality a externého predcertifikačného a certifikačného procesu súvisiaceho so zavádzaním systému manažérstva kvality. Oprávnenými projektmi sú projekty zamerané na zavádzanie systémov manažérstva kvality v súlade s medzinárodnými normami ISO 9000, ISO 14000, EMAS, VDA, BS, QS, Správnej výrobnéj praxe, Správnej laboratórnej praxe, HACCP a ISO/TS 16 949, prípadne ďalších systémov, ktoré zvyšujú konkurencieschopnosť podnikateľov v podporovaných oblastiach,
Aktivita 1.3.5. Podpora predcertifikačného auditu pre overenie stavu, v akom sa podnik nachádza po príprave, t.j. po absolvovaní školení, odborného poradenstva a konzultáciách,
Aktivita 1.3.6. Podpora projektov spojených s priemyselno-právnou ochranou vynálezov, úžitkových vzorov, ochranných známok a dizajnov na Slovensku a v zahraničí,
Aktivita 1.3.7. Podpora projektov spojených s uplatňovaním nových metrologických postupov a harmonizáciou systémov kalibrácie,
Aktivita 1.3.8. Podpora projektov spojených so získaním akreditácie a certifikácie na Slovensku a v zahraničí,
Aktivita 1.3.9. Podpora účasti slovenských výrobcov na zasadnutiach technických komisií európskych a medzinárodných normalizačných organizácií,
Aktivita 1.3.10. Podpora projektov na tvorbu nových a aplikovaných technických noriem do praxe,
Aktivita 1.3.11. Ďalšie podobné oprávnené aktivity, ktoré podporujú ciele opatrenia.
Prioritná os 2 Energetika
Opatrenie 2.1 Zvyšovanie energetickej efektívnosti na strane výroby aj spotreby a zavádzanie progresívnych technológií v energetike
Aktivita 2.1.1. Úspory energie vo všetkých oblastiach priemyslu a služieb vrátane izolácie stavebných objektov za účelom zlepšenia ich tepelno-technických vlastností,
Aktivita 2.1.2. Vysokoúčinná kombinovaná výroba elektriny a tepla,
Aktivita 2.1.3. Využívanie obnoviteľných energetických zdrojov, tzn. výstavba, modernizácia alebo rekonštrukcia: malých vodných elektrární, zariadení na energetické využitie biomasy, bioplynu, zariadení na výrobu biopalív a bioplynu, zariadení na využitie slnečnej energie, zariadení na využitie geotermálnej energie,
Aktivita 2.1.4. Rekonštrukcia a modernizácia existujúcich energetických zdrojov na báze fosílnych palív za účelom zvýšenia účinnosti zariadení alebo za účelom využívania obnoviteľných zdrojov energie,

Aktivita 2.1.5. Rekonštrukcia existujúcich tepelných zariadení na rozvod tepla (napr. zlepšenie izolácie potrubných rozvodov, zavádzanie systémov na sledovanie úniku tepla, rekonštrukcia odovzdávajúcich staníc tepla a iné),
Aktivita 2.1.6. Ďalšie podobné oprávnené aktivity, ktoré podporujú ciele opatrenia.
Opatrenie 2.2 Budovanie a modernizácia verejného osvetlenia pre mestá a obce a poskytovanie poradenstva v oblasti energetických úspor
Aktivita 2.2.1. Aktivity spojené s budovaním a modernizáciou verejného osvetlenia pre obce a mestá (verejný sektor),
Aktivita 2.2.2. Individuálny projekt na podporu osvetly poskytovanej SIEA v rámci efektívneho využívania energií a využívania obnoviteľných zdrojov energie, vrátane zvýšenia informovanosti širokej verejnosti.
Prioritná os 3 Cestovný ruch
Opatrenie 3.1 Podpora podnikateľských aktivít v cestovnom ruchu
Aktivita 3.1.1. Podpora budovania mikroinfraštruktúry k strediskám CR, t.j. najmä mikroinfraštruktúry, ktorá sama o sebe neprodukuje zisk (parkoviská, inžinierske siete, verejné sociálne zariadenia, odpočívadla, orientačné tabule a pod.),
Aktivita 3.1.2. Výstavba nových a modernizácia existujúcich zariadení cestovného ruchu (napr. obnova kúpeľníctva, doplnkové a športové služby, kúpaliská, lyžiarske lanovky a vleky, využitie banských diel na CR, využitie lokalít priemyselného dedičstva pre cestovný ruch, atď.),
Aktivita 3.1.3. Vytváranie nových atrakcií v regiónoch (napr. areálov pre športovcov či už letných alebo zimných, atď.),
Aktivita 3.1.4. Podpora obnovy pamiatkových území, tematických kultúrnych trás a rekonštrukcia kultúrnych a historických objektov a zariadení so zámerom ich využitia na účely cestovného ruchu; zahrňujúcich aj lokality UNESCO zapísané, ale aj navrhované na zápis do zoznamu UNESCO,
Aktivita 3.1.5. Podpora manažmentu voľného času,
Aktivita 3.1.6. Podpora výstavby a obnovy lyžiarskych tratí, vodných mól, prístavísk a pod.,
Aktivita 3.1.7. Ďalšie podobné oprávnené aktivity, ktoré podporujú ciele opatrenia.
Opatrenie 3.2 Rozvoj informačných služieb cestovného ruchu, prezentácie regiónov a Slovenska
Aktivita 3.2.1. Rozvoj informačných služieb cestovného ruchu - pokračovania v tvorbe Národného jednotného informačného systému cestovného ruchu, zber informácií do NUTIS-u TIK-mi, vytváranie a činnosť turisticko-informačných kancelárií a pod.,
Aktivita 3.2.2. Tvorba informačných a prezentačných materiálov, účasť na propagačných a prezentačných aktivitách cestovného ruchu, podpora prezentácie SR v zahraničí ako atraktívnej turistickej destinácie, a pod.

Európsky poľnohospodársky fond pre rozvoj vidieka

PROGRAM ROZVOJA VIDIEKA SR 2007-2013
Os 3. Kvalita života vo vidieckych oblastiach
3.1. Vytváranie pracovných príležitostí na vidieku
3.2. Podpora vzdelávacích aktivít
3.3. Obnova a rozvoj obcí
Os 4. Leader

Štátne zdroje SR

NÁRODNÉ DOTÁCIE A GRANTY
Dotácia na zabezpečenie verejnoprospešných služieb podľa výnosu Ministerstva financií SR č. 26825/2005 – 441 o poskytovaní dotácií v pôsobnosti Ministerstva financií Slovenskej republiky (z výťažku lotérií).
Podpory na jednotlivé účely z prostriedkov Štátneho fondu rozvoja bývania podľa Nariadenia vlády č. 637/2004 Z.z. (podľa § 16 ods. 1 zákona č. 607/2003 Z. z. o Štátnom fonde rozvoja bývania v znení neskorších predpisov).
Dotácie na osobitné účely.
- financovanie významných investícií schválených vládou,
* záujmové združenie právnických osôb na obstaranie dlhodobého hmotného a nehmotného majetku vzťahujúceho sa na zriadenie nového podniku, rozšírenie existujúceho podniku alebo začatie činnosti, ktorá si vyžaduje podstatnú zmenu vyrábaných tovarov alebo zmenu výrobného procesu v existujúcom podniku, a to pomocou racionalizácie, diverzifikácie alebo modernizácie, o ktorých rozhodla vláda,
* obec
Dotácie pre občianske združenia ktorého činnosť je zameraná na sociálnu oblasť, na podporu rozvoja sociálnej starostlivosti a sociálnej pomoci, na humanitnú starostlivosť, na výkon osobitného príjemcu dávky v hmotnej núdzi a príspevkov k dávke v hmotnej núdzi, na stravu a školské potreby, na motivačný príspevok podľa výnosu Ministerstva práce, sociálnych vecí a rodiny SR č. 3749/2005-II/1 o poskytovaní dotácií v pôsobnosti Ministerstva práce, sociálnych vecí a rodiny Slovenskej republiky.
Národné projekty zamestnanosti v zmysle zákona č. 5/2004 Z.z o službách zamestnanosti.
- v rámci národných projektov realizovaných Ústredím práce, sociálnych vecí a rodiny SR sa jedná zväčša o nárokové príspevky prideľované jednotlivcom, tzv. konečným užívateľom.

- nenávratné finančné príspevky podľa §§ 49,50,56,57,59 a 60 alebo výzvy podľa § 54 zákona NR SR č. 5/2004 Z. z. o službách zamestnanosti a o zmene a doplnení niektorých zákonov, v znení neskorších predpisov (ďalej len zákon o službách zamestnanosti). – v súlade so SCHÉMOU POMOCI DE MINIMIS na podporu zamestnanosti, evidovanou a schválenou Ministerstvom financií SR pod číslom Schéma DM – 1/2007
Národný program rozvoja športu
- podprogram 02601 - šport pre všetkých a záujmová činnosť na školách,
Grantový systém Ministerstva kultúry SR podľa Výnosu č. MK-12947/05-/30493 o poskytovaní dotácií v pôsobnosti Ministerstva kultúry Slovenskej republiky.
a) tvorby a šírenia kultúrnych hodnôt, b) ochrany a rozvoja kultúrneho dedičstva, c) zahraničných kultúrnych aktivít a medzinárodných kultúrnych aktivít celoslovenského významu, d) kultúrnej tvorivosti a voľnočasových kultúrnych aktivít, e) vzdelávacích programov v kultúre, f) rozvoja kultúry národnostných menšín, g) kultúrnych aktivít zdravotne postihnutých alebo inak znevýhodnených skupín obyvateľstva.
Ministerstvo školstva SR - Programy finančnej podpory aktivít detí a mládeže na roky 2009 - 2011
Adam 1, 2, 3
Úrad splnomocnenkyne pre Rómske komunity
Grantová schéma
Úrad vlády SR
Projekty pre Akčný plán predchádzania všetkým formám diskriminácie, rasizmu, xenofóbie, antisemitizmu a ostatným prejavom intolerancie na obdobie rokov

Iné zahraničné zdroje

NADNÁRODNÉ PROGRAMY
Finančný mechanizmus EHP a Nórsky finančný mechanizmus
Blokový grant pre environmentálne mimovládne organizácie (EMVO)
- Podpora trvalo udržateľného rozvoja - Zachovanie európskeho kultúrneho dedičstva - Rozvoj ľudských zdrojov - Zdravie a starostlivosť o deti - Regionálna politika a cezhraničné aktivity
Blokový grant v sociálnej oblasti -
a) pomoc rodinám a deťom v núdzi a/alebo v krízových situáciách, b) pomoc mladým ľuďom a dospelým pri stimulácii ich ďalšieho rozvoja, c) inštitucionálny rozvoj MVO poskytujúcich sociálne a komunitné služby
Blokový grant pre MVO

I. Priorita: podpora ochrany ľudských práv
II. Priorita : podpora práva na rovnaké zaobchádzanie
III. Priorita: posilnenie súdnictva
IV. Priorita: posilnenie multikultúrneho prostredia
International Visegrad Fund
Strategické granty
Štandardné granty
Malé granty
Komunitárne programy EÚ
Culture programme 2007 – 2013
<ul style="list-style-type: none"> - podporiť medzinárodnú mobilitu pracovníkov v kultúrnom sektore - zvýšiť medzinárodnú cirkuláciu pracovníkov a kultúrnych a umeleckých produktov, - zlepšiť interkultúrny dialóg
Program Spoločenstva v oblasti zamestnanosti a sociálnej solidarity – Progress
<ul style="list-style-type: none"> - zamestnanosť - sociálna ochrana a začlenenie - pracovné podmienky - antidiskriminácia - rovnosť pohlaví
EURES (European Employment Services) – (Európske služby zamestnanosti)
Programme of Community Action in the field of Public Health (2003-2008) – (Akčný program Spoločenstva v oblasti verejného zdravia (2003-2008))
Interreg IV C
Regionálne iniciatívy (interregionálne kooperačné projekty)
Europe for citizens Programme 2007 – 2013
<ul style="list-style-type: none"> - aktívne európske občianstvo: účasť a demokracia v Európe; - interkultúrny dialóg; - občianska prosperita v Európe: zamestnanosť, sociálna kohézia a trvalý rozvoj;
Program Mládež v akcii 2007-2013
Akcia 1. Mládež pre Európu
Akcia 2. Európska dobrovoľnícka služba
Akcia 3. Mládež vo svete
Akcia 4. Systémy podpory mládeže
Akcia 5. Podpora pre európsku spoluprácu v oblasti mládeže
Central Europe

Iné malé granty

MALÉ GRANTY		
Citibank	Komunitný rozvoj,	vzdelávanie v oblasti finančného vzdelávania mladých ľudí a znevýhodnených skupín. Chce im umožniť získať praktické informácie z oblasti účtovníctva, investovania, finančného manažmentu a podobne.
	Vzdelávanie	podpora projektom verejnoprospešného charakteru, ktoré riešia skutočné potreby komunity v danom regióne a sú realizovateľné pomocou dobrovoľnej práce čo najväčšieho počtu ľudí
Nadácia pre deti Slovenska	Hodina deťom	kvalita života, maldých ľudí a detí, podpora organizácií a spolupráce
Slovensko-český ženský fond	Proti násiliu páchanému na ženách	vytvorenie lokálnych a regionálnych koalícií proti násiliu s cieľom zainteresovať do riešenia problému násilia páchaného na ženách aktérov verejnej a štátnej správy, vytvorenie stratégií pre udržateľné financovanie služieb poskytovaných ženám, na ktorých bolo páchané násilie, preventívne programy proti násiliu páchaného na ženách, zlepšenie kvality poskytovaných služieb.
Konto Orange	Šanca pre Váš región	podpora aktívnych občanov pre rozvoji svojho regiónu, obce
	Hľadá sa dobrý nápad	oživenie kultúrneho či športového života mladých ľudí, príležitostí na neformálne vzdelávanie či dobrovoľnícke aktivity
	Vykročíme si v ústrety	podpora zmysluplného trávenia voľného času ľudí s postihnutím ako aj vytvorenie priestoru na prezentáciu ich zručností, schopností a nadania.
Centrum pre filantropiu Baunit	Tu sa nám páči tu chceme žiť	účasť ľudí, ktorí v danej lokalite bývajú alebo pracujú, ich ochota pomôcť pri premene verejného priestranstva svojou dobrovoľníckou prácou, materiálnou pomocou, myšlienkami, nápadi
Nadácia Pontis a T-mobile	Hľadáme ďalší zmysel - pre zamestnanie	odborná asistencia pri umiestňovaní zdravotne postihnutých na trhu práce
	Hľadáme ďalší zmysel - pre talent	projekty na rozvoj talentu detí a mládeže so zmyslovým postihnutím
	Zamestnanecký grantový program Accenture	zvýšenie kvality života v miestnych komunitách, kde žijú alebo pôsobia zamestnanci Accenture
Nadácia pre deti Slovenska	Raz Ročne Spoločne!!!	umožniť zdravotne postihnutým deťom a mladým ľuďom prekonať následky zdravotného znevýhodnenia a napomáhať ich sociálnej a výchovno-vzdelávacej integrácii.
Nadácia Ekopolis	Živé chodníky 2008	bodovanie a oprava turistických trás a informačných turistických panelov
	Ľudia pre stromy	výsadba prirodzených, vhodných drevín, oživovanie krajiny plošnou a vertikálnou zeleňou, ktorá zvyšuje estetickú hodnotu územia, rovnako i záchrana vzácnych stromov, obnovu parkov, výsadbu zelene v okolí škôl, vo verejných záhradách a zveľaďovanie zelených plôch.
	Greenways 2008	- budovanie trás pre chodcov, cyklistov, lyžiarov, bežcov, vozíčkarov, vodákov atď. (technické a terénne úpravy, spevnenie povrchu, drobné stavby a konštrukcie a pod.); - vertikálne a horizontálne značenie trás (na stĺpikoch, na stromoch v lesoparku/parku a pod.; na asfalte a pod., s rešpektovaním relevantných noriem a predpisov); - slávnostné otvorenie greenway.

SOCIA	ING Šanca pre deti	- zvyšovanie kvality poskytovaných výchovno-vzdelávacích a iných služieb pre zdravotne znevýhodnené deti navštevujúcich základné alebo materské školy - vytváranie podmienok pre zvyšovanie počtu integrovane vzdelávaných detí so zdravotným znevýhodnením na Slovensku
	Pomoc pre rodiny	podporuje aktivity zamerané na zlepšenie podmienok života detí so zdravotným postihnutím alebo dlhodobu chorých detí a mládeže do 25 rokov - špeciálne kompenzačné alebo rehabilitačné pomôcky, - operácie a iné komplikované zdravotnícke úkony
Stredoeurópska nadácia - CEF	Škola, ktorej to myslí	cieľom projektu je naučiť žiakov namiesto pasívneho memorovania veľkého množstva učiva, ktoré aj tak rýchlo zabudnú, aktívne získavať informácie, vedieť ich správne spracovať a cielene využívať v praxi. Projekt ponúka učiteľom inovačné metódy na dosiahnutie tohto cieľa.
	Podpora výstavby viacúčelových ihrísk	výstavbu viacúčelového ihriska s rozmermi minimálne 33 x 18m, s umelým trávnatým povrchom, ktoré sa budú môcť využívať celoročne, nezávisle od počasia, minimálne na 3 druhy športov z nasledovných druhov športov: futbal, hádzaná, basketbal, volejbal, tenis, nohejbal
	Vážime si kultúru a umenie	prispieť k prelomeniu geografických, kultúrnych a finančných bariér, ktoré bránia umelcom a manažérom kultúry v spolupráci na území stredoeurópskeho regiónu. V rámci programu budú uprednostnené medzinárodné projekty, ktoré spĺňajú kritériá kreativity, kooperácie a kontinuity.
Nadácia SPP	Mimo grantových výziev	kultúra, sociálne projekty, podpora zdravia,
	Opora 2008	vzdelávanie a integrácia sociálne znevýhodnených skupín
Nadácia otvorenej spoločnosti (OSF)	Podpora inovatívnych projektov	rovnosť príležitostí a rozvoj mimovládneho neziskového sektora
	Harm Reduction	protidrogové aktivity
	East East: Partnerstvo bez hraníc	medzinárodná spolupráca občianskej spoločnosti
	Sme si rovní 3	inovatívne prístupy v boji proti diskriminácii znevýhodnených skupín
	Zdravie Rómov 2008	zlepšenie hygieny, prístupu k zdravotnej starostlivosti a službám a životných podmienok obyvateľov rómskych komunít
Nadácia Tatra banky	Pomôžeme	aktivita zameraná na posilnenie mechanizmov inklúzie, zodpovednosti a participácie, ako aj na vytváranie partnerstiev s verejným a súkromným sektorom a ostatnými mimovládnymi organizáciami s cieľom podporovať miestne vlastníctvo, prinášať inováčné riešenia a posilniť aktívnu účasť chudobnej a marginalizovanej populácie.
		podporuje ľudí, jednotlivcov, alebo inštitúcie (mimovládne organizácie, obce, školy) ktorí sa bez vlastného pričinenia ocitli v núdzovej, kritickej situácii, boli postihnutí katastrofou prírodnou (povodeň, víchrica, zemetrasenie, a pod.), spoločenskou (vojnový konflikt, krádež, a pod.) alebo civilizačnou (požiar, epidemiologické ochorenie, a pod.). O podporu môžu požiadať aj organizácie, ktoré poskytujú primárnu pomoc ľuďom, ktorí sa bez vlastného pričinenia ocitli v núdzovej, kritickej situácii

3.4. Implementácia stratégie

3.4.1. Inštitucionálne zabezpečenie implementácie stratégie

Program hospodárskeho a sociálneho rozvoja obce je dokument, ktorý vo svojej podstate definuje postupnosť krokov k stanoveným cieľom. V takomto procese je dôležité, aby bol zabezpečený koordinovaný postup jednotlivých krokov a realizácií (napr. príprava projektových zámerov, projekty v partnerstvách pre spoločný cieľ a pod.).

Hlavným úlohou v procese realizácie a implementácie stratégie je práve koordinácia a súvŕažnosť postupov ktorá má zabezpečiť:

- kumuláciu vnútorných zdrojov – spájanie síl a zdrojov
- zabránenie duplicite
- rozdelenie úloh v území
- poznanie sa a vzájomná komunikáciu
- vzájomnú informovanosť

Ďalšou úlohou v procese implementácie je zabezpečovať monitorovanie a spätnú väzbu napĺňania priorít a cieľov, čo následne zabezpečuje:

- spätnú väzbu realizovaných projektov
- hodnotenie účinkov a dopadov
- odporúčania pre zmeny stratégie
- krátkodobý aj dlhodobý vplyv realizovaných opatrení
- a ďalšie.

Z týchto zásadných dôvodov je nevyhnutné zriadiť formalizovanú jednotku, ktorej primárnym zmyslom bude práve dohľad nad procesom implementácie PHSR obce.

Obvykle sa na úrovni obce jedná o konkrétnu skupinu občanov poverených obecným zastupiteľstvom na výkon tejto funkcie. Okrem poverenia je potrebné, aby obecné zastupiteľstvo zadefinovalo a schválilo aj kompetencie tejto „pracovnej skupiny“.

V praktickej rovine môže obecné zastupiteľstvo využiť dve cesty vytvorenia pracovnej skupiny:

1. **poverí niektorú z existujúcich komisií, ktorú má zriadenú pre činnosť v oblasti rozvoja obce, zabezpečovaním úloh spojených s procesom implementácie a monitoringu. Môže sa jednať aj o inú formu, ktorú obec má zriadenú - napríklad obecná rada, alebo expertná rada**
2. **vytvorí novú samostatnú pracovnú skupinu pre tento účel.**

Doporučením je, aby v tejto pracovnej skupine boli zastúpené pokiaľ možno všetky rozhodujúce oblasti zadefinované v stratégii. V prípade obce Telgárt by v pracovnej skupine mali mať zastúpenie tieto oblasti:

- **lesníctvo, poľnohospodárstvo**
- **cestovný ruch**
- **samospráva**
- **infraštruktúra**
- **sociálna oblasť**
- **dobrovoľníctvo**

Zároveň by sa tieto oblasti mali prelínať so zastúpením nasledovných skupín obyvateľstva:

- **podnikatelia**
- **Rómovia**
- **dôchodcovia**
- **mládež**

Pracovná skupina by mala mať pritom menej ako 8 členov, tak aby bola schopná efektívne pracovať.

Konkrétnou náplňou činnosti pracovnej skupiny sú nasledovné úlohy:

- zabezpečovať súlad rozvojových zámerov územia s prioritami a opatreniami stratégie
- zostaviť spôsob hodnotenia podľa ukazovateľov programu (zodpovednosť a metodika
- stanoviť spôsob monitoringu a koordinácie spoločných rozvojových projektov (zodpovednosť a harmonogram)
- spracovanie hodnotiacej správy za každý kalendárny rok
- pripravovať návrhy na aktualizáciu stratégie, prvý krát najskôr v roku 2010
- raz za dva roky každoročne zabezpečiť zostavenie prehľadu finančných zdrojov na financovanie a kofinancovanie spoločných rozvojových projektov.
- podľa potreby spracovanie čiastkových akčných plánov realizácie stratégie.

Obecné zastupiteľstvo pri schvaľovaní Programu hospodárskeho a sociálneho rozvoja obce na roky 2008-2015 by malo zároveň schváliť aj zriadenie jednotky pre implementáciu a dohľad nad stratégiou.

3.4.2. Organizačné zabezpečenie implementácie stratégie

Pracovná skupina vytvorená pre dohľad nad implementáciou stratégie k výkonu svojej činnosti nevyhnutne potrebuje zabezpečené organizačné zázemie. Je potrebné vybudovať stabilnú systém organizácie, ktorý bude funkčný po celú dobu platnosti spracovanej stratégie.

Organizačné zabezpečenie by malo plniť nasledovné úlohy:

- zabezpečiť činnosť pracovnej skupiny
- zabezpečovať monitorovanie stratégie
- zabezpečiť informovanosť partnerov o plnení stratégie
- zabezpečiť prístup k informáciám pre prípravu rozvojových projektov
- zabezpečiť informovanosť obecného zastupiteľstva o činnosti skupiny
- a pod.

Návrh organizačnej štruktúry:

Rozhodujúci orgán:

- Zastupiteľstvo obce Telgárt

Výkonný monitorovací orgán:

- Výbor (pracovná skupina) pre dohľad nad stratégiou (maximálne 8 členov),

Technické zabezpečenie:

- Obecný úrad Telgárt – poverený pracovník

Monitorovanie v teréne:

- Obecný úrad Telgárt
 - terénni sociálni pracovníci
 - členovia komisií obecného zastupiteľstva
 - matrika
 - prípadne vyškolená skupina aktivistov

3.4.3. Monitoring

Monitoring stratégie v súlade s navrhovanou organizačnou štruktúrou ja zabezpečovaný na dvoch základných úrovniach.

Prvou je získavanie a prvotné spracovanie informácií z terénu. Na jednej strane je potrebné sledovať realizované a pripravované aktivity, na druhej strane ukazovatele pôsobenia a dopadov implementácie PHSR na život v obci. Tieto úlohy môžu zabezpečovať iba pracovníci aktívni priamo v teréne. Je potrebné zabezpečiť systém (skupinu pracovníkov, aktivistov) spolupracujúcich na tejto úlohe.

K zabezpečeniu monitoringu je potrebné spracovať systém kritérií a ukazovateľov a metodiku monitoringu, tak, aby bolo možné reálne vyhodnocovať prebiehajúce procesy.

Druhou úrovňou je odborné vyhodnocovanie informácií a sledovanie plnenia cieľov, priorít a opatrení stratégie. Túto úroveň zabezpečuje Pracovná skupina pre dohľad nad stratégiou. Jej úlohou je zároveň aj spracovanie kritérií a ukazovateľov hodnotenia realizácie stratégie a metodiky jej monitoringu.

3.4.4. Časový harmonogram

Časový harmonogram procesu implementácie PHSR obce Telgárt

rok	kvartál	príprava PHSR	schválenie PHSR	príprava Akčných plánov	schválenie Akčných plánov	spracovanie hodnotiacich kritérií	spracovanie metodiky monitoringu	zber údajov	spracovanie hodnotiacej správy a návrhov na doplnenie stratégie	schválenie hodnotiacej správy a zmien v PHSR	informovanie
2008	4										
2009	1										
	2										
	3										
	4										
2010	1										
	2										
	3										
	4										

2011	1										
	2										
	3										
	4										
2012	1										
	2										
	3										
	4										
2013	1										
	2										
	3										
	4										
2014	1										
	2										
	3										
	4										
2015	1										
	2										
	3										
	4										
2016	1										
	2										
	3										
	4										

ZÁVER

Program hospodárskeho a sociálneho rozvoja obce Telgárt určuje ciele a oblasti, ktorým chce obec venovať pozornosť a podporu v ďalšom vývoji.

Určuje potreby a úlohy v rozvoji technickej infraštruktúry, sociálnej infraštruktúry, v kultúre, v starostlivosti o ľudské zdroje a v ďalších oblastiach strategického významu.

Časový úsek dosiahnutia stanovených cieľov nie je striktne ohraničený, dokument je živým dokumentom, ktorý sa bude aktualizovať a prispôsobovať daniu v najbližšom období.

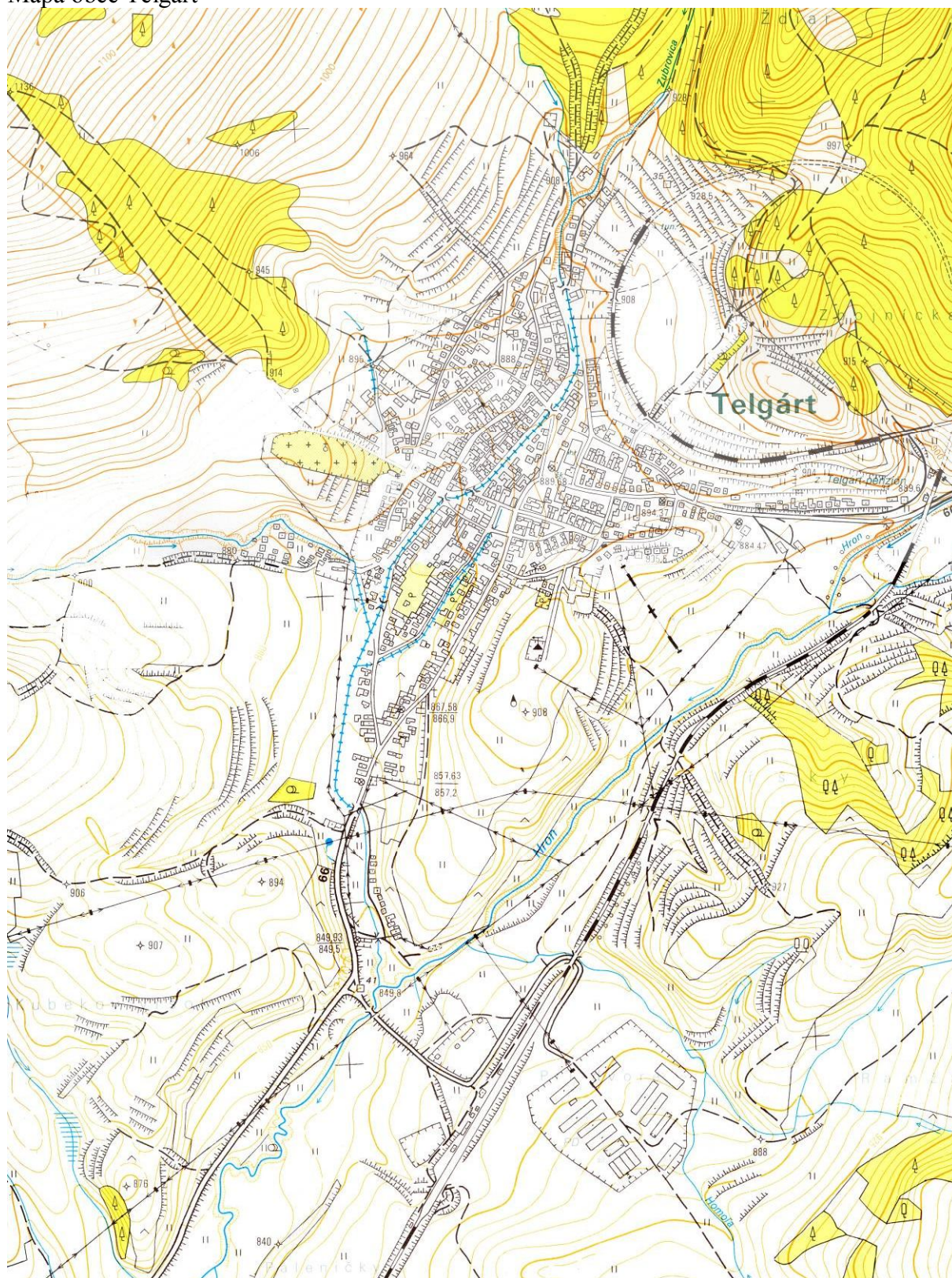
Tento plán rozvoja by mal slúžiť všetkým potenciálnym žiadateľom o finančnú pomoc z fondov EÚ ako podklad dokumentujúci súlad medzi žiadateľom a plánovaným rozvojom obce.

Vykonateľnosť jednotlivých opatrení a tým dosiahnutie stanovených cieľov bude závisieť od mnohých faktorov, najkritickejším prvkom je finančná náročnosť jednotlivých cieľov.

Hlavným cieľom Programu hospodárskeho a sociálneho rozvoja obce Telgárt zlepšiť kvalitu života občanov, sociálnu súdržnosť obce, vytvoriť podmienky pre ekonomický rozvoj a presadzovať koncept trvaloudržateľného rozvoja.

PRÍLOHY

Mapa obce Telgárt

FOTOGALÉRIA

Železničný most :

Prameň rieky Hron:

Športovo – rekreačné stredisko:

Gréckokatolícky farský chrám Najsvätejšej trojice

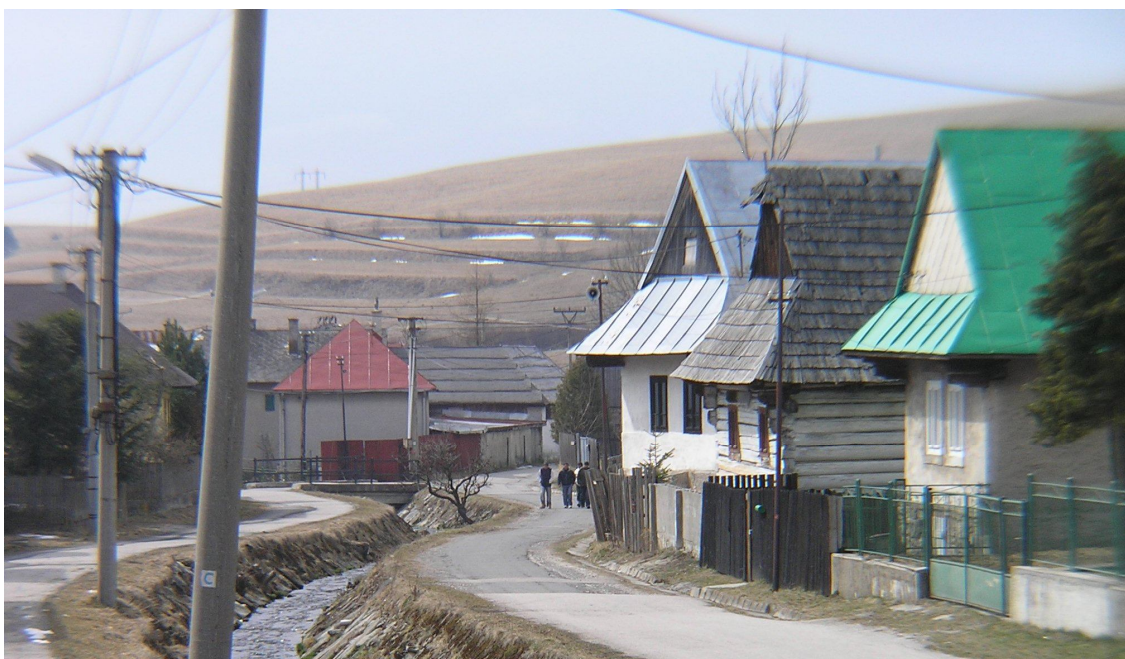

Dom smútku :

Dedinská zástavba s chodníkmi a potokom:

Pôvodná drevená architektúra:

Komunitné centrum:

Meteorologická stanica :

Hotel Telgárt:

Penzión Zubrovica :

Obecný úrad:

Základná škola:

Centrum obce :

Pamätník na pamiatku vypálenia obce a padlým v boji proti fašizmu a v SNP :

Príjazdová cesta na železničnú stanicu :

Čistička odpadových vôd:

Program hospodárskeho a sociálneho rozvoja obce Telgárt na roky 2008-2015

Zhotoviteľ: Prvá rozvojová regionálna a vidieka agentúra, Brezno

v spolupráci s Regionálnou rozvojovou agentúrou v Rožňave

© Autorský kolektív

Rok spracovania 2008